

Fredrikke

Organ for FoU-publikasjoner - Høgskolen i Nesna

Utdanning og forskning innenfor samiske miljø på Helgeland og Västerbotten

Rapport fra seminar i Hattfjelldal 22. – 23.januar 2004

Knut Berntsen (red.)

Sitji Jarnge
Samisk kultursenter

Gaske-Nørjen Saemienskovle
Sameskolen for Midt-Norge

Pris kr. 70,-
ISBN 82-7569-106-0
ISSN 1501-6889

2004, nr. 6

HØGSKOLEN I NESNA

Om Fredrikke Tønder Olsen (1856-1931)

Fredrikke Tønder Olsen ble født på handelsstedet Kopardal, beliggende i nåværende Dønna kommune. Det berettes at Fredrikke tidlig viste sin begavelse gjennom stor interesse for tegning, malerkunst og litteratur. Hva angår det siste leste hun allerede som ung jente "Amtmannens døtre".

Kildene forteller at Fredrikke levde et fascinerende og spennende liv til tross for sine handikap som svaksynt og tunghørt. Hun måtte avbryte sin karriere som gravørlærling fordi synet sviktet. Fredrikke hadde som motto: "Er du halt, er du lam, har du vilje kjem du fram." Fredrikke Tønder Olsen skaffet seg agentur som forsikringsagent, og var faktisk den første nordiske, kvinnelige forsikringsagent. Fredrikke ble kjent som en dyktig agent som gjorde et utmerket arbeid, men etter 7 år måtte hun slutte siden synet sviktet helt.

Fredrikke oppdaget fort behovet for visergutter, og startet Norges første viserguttbyrå. Hun var kjent som en dyktig og framtidsrettet bedriftsleder, der hun viste stor omsorg for sine ansatte. Blant annet innførte hun som den første bedrift i Norge vinterferie for sine ansatte.

Samtidig var hun ei aktiv kvinnesakskvinne. Hun stilte gratis leseværelse for kvinner, inspirerte dem til utdanning og hjalp dem med litteratur. Blant hennes andre meritter i kvinnesaken kan nevnes at hun opprettet et legat på kr. 30 000,- for kvinner; var æresmedlem i kvinnesaksforeningen i mange år; var med på å starte kvinnesaksbladet "Norges kvinder" som hun senere regelmessig støttet økonomisk.

Etter sin død ble hun hedret av Norges fremste kvinnesakskvinner. Blant annet er det reist en bauta over henne på Vår Frelses Gravlund i Oslo. Fredrikke Tønder Olsen regnes som ei særpreget og aktiv kvinne, viljesterk, målbevisst, opptatt av rettferdighet og likhet mellom kjønnene.

Svein Laumann

Innhold

Program	3
---------------	---

Seminarinnlegg 22. januar

Pedagogiske utfordringer i de sørsamiske miljøene på Helgeland.....	4
Tale ved Sametingets visepresident Ragnhild Nystad:.....	9
Fylkesbiblioteksjef Lars Hansen Juvik :	11
Fylkeskommunens rolle i arbeidet overfor den (sør)samiske befolkningen.	11
Fagopplæringsnemda reindrift :	12
Bård A. Berg Leder for samisk senter, Universitet i Tromsø	15
Førsteamanuensis Maja Dunfjell :	16
Hva/hvem er Åarjelhsaemien teatere?	17
Forskningsarkivarie Staffan Lundmark:	20
Forfatter Stig Bang :	22

Seminarinnlegg 23. januar

Seksjon forskning

Kulturelle prosesser i samiske miljø på Helgeland og i Västerbotten ca 1800-2000.....	22
Doktorgrandsstipendiat Jorunn Jernsletten :	27
”Sørsamisk musikkultur – aktuell uttrykksform eller historisk levning”	28
Doktorgransstipendiat Sigbjørn Dunfjeld :	33
Den sørsamiske ”sijte” i et historisk perspektiv	36

KONKLUSJON – FORSKNING	42
------------------------------	----

Seksjon utdanning

Fylkesråd Rolf Knoph: Nordland fylkeskommune	43
Lærer Håkan Jonsson: Storuman Folkhögskola	46
Sørsamisk opplæring ved hjemstedskolen	46
Prorektor Hanne Davidsen , Høgskolen i Nesna :	49

KONKLUSJON – UTDANNING.....	50
-----------------------------	----

Deltakerliste.....	52
--------------------	----

Program

Dag 1 Torsdag 22.januar 2004, Samisk kultursenter

- Kl. 12.00 : Lunsj
 Møteleder : Avdelingsleder Knut Berntsen, Høgskolen i Nesna
- Kl. 13.00 : Velkommen til Hattfjelldal ved Rektor Sølvi Andersen,
 Sameskolen i Hattfjelldal
- Kl. 13.15 : Sametingets visepresident Ragnhild Nystad
- Kl. 13.40 : Fylkesbiblioteksjef Lars Hansen Juvik, Nordland Fylkeskommune
- Kl. 14.05 : Leder av opplæringsavd. Inger Anita Smuk,
- Kl. 14.30 : Førsteamanuensis Bård A.Berg, Univ.Tromsø
- Kl. 14.55 : Førsteamanuensis Maja Dunfjeld, Samisk Høgskole
- Kl. 15.20 : Kaffe
- Kl. 15.45 : Leder for syd-samisk teater Ada Jürgensen
- Kl. 16.15 : Forsker Staffan Lundmark, DAUM
- Kl. 16.40 : Forfatter Stig Bang
- Kl. 17.00 : Paneldebatt
- Kl. 19.30 : Middag
- Kl. 21.00 : Opplevelser i vinterklede Hattfjelldal

Dag 2 Fredag 23.januar 2004

Seksjon forskning (Samisk kultursenter):

Behov- og muligheter for forskning på samisk kultur- og historie på Helgeland og Västerbotten

- Seksjonsleder : Førsteamanuensis Ove Larsen, HiNe
- Kl. 09.00 : Førsteamanuensis Jostein Lorås, HiNe
- Kl. 09.20 : Doktorgradsstipendiat Jorunn Jernsletten; Univ. Tromsø
- Kl. 09.40 : Dosent Peter Skold, Center for samisk forskning Univ. i Umeå
- Kl. 10.00 : Førsteamanuensis Ove Larsen, HiNe
- Kl. 10.20 : Doktorgradsstipendiat Sigbjørn Dunfjeld, HiNt/NTNU
- Kl. 10.40 : Førsteamanuensis Bård A. Berg, UiT
- Kl. 11.30 : Debatt
- Kl. 12.45 : Konklusjon ved leder for Samisk kultursenter Odd Kappfjell
- Kl. 13.00 : Lunsj

Seksjon utdanning (på Sameskolen):

Behov- og muligheter for samisk opplæring fra grunnskole til høyskole på Helgeland og i Västerbotten

- Seksjonsleder : Avdelingsleder Knut Berntsen, HiNe
- Kl. 09.00 : Rolf Knoph, fylkesråden for utdanning Nordland fylkeskommune
- Kl. 09.20 : Lærer Håkan Jonsson, Storuman Folkhögskola
- Kl. 09.40 : Rådgiver Harald Balto, Fylkesmannen i Nordland
- Kl. 10.00 : Prorektor Hanne Davidsen, Høgskolen i Nesna
- Kl. 11.00 : Debatt
- Kl. 12.45 : Oppsummering ved rektor Sølvi Andersen

**Sølvi Andersen , rektor Gaske-Nørjen
Saemienskovle**

Pedagogiske utfordringer i de sørsamiske miljøene på Helgeland

Jeg skal få lov til å ønske alle de frammøtte hjertelig velkommen til denne konferansen her på Samisk Kultursenter i Hattfjelldal. Spesielt vel jeg få ønske alle langsveisfarende med visepresident Ragnhild Nystad i spissen velkommen.

Å få i stand en slik konferanse som vi i dag er samlet til har bydd på mange utfordringer. Som representant for vertskapet ved senteret og skolen håper vi at alle er overbærende med situasjon slik den dessverre er i forhold til overnatting og bespisning. Vi gjør alle vårt beste.

Konferansens hovedtema er utdanning og forskning for den sørsamiske befolkningen på Helgel. og Våsterbotten, og jeg skal i fortsettelsen konsentrere meg om det som er en del av min arena, nemlig utdanning og kompetansebygging.

Forum for sørsamisk utdanning på Helgeland.

Forum for sørsamisk utdanning er et nettverksforum som ble igangsatt midt på 1990 – tallet. De som var med helt fra begynnelsen av er stort sett de samme som har vært initiativtakere til denne konferansen, Høgskolen i Nesna, Mosjøen videregående skole, Samisk Kultursenter, og Sameskolen for Midt Norge.

Helt fra første stund var det klart at dette forumet skulle ha et praktisk siktemål. For å få til et faglig fundament for samisk språkundervisning ble det derfor gjort henvendelser til ulike instanser for å få til en halvårsenhet i sørsamisk for lærere og undervisningspersonell .

Trass i treghet i det statlige systemet ble kurset ” Sørsamisk II ” påbegynt høsten 1997, og avsluttet med eksamen 1998. 10 elever gjennomførte kurset, med svært tilfredsstillende resultater. Som endelig avslutning ble det avholdt en konferanse etterjulsvinteren 1999, der man oppsummerte erfaringene med kurset, og forsøkte å sette disse inn i en utdanningspolitisk sammenheng. Det er god grunn til å rose Høgskolen i Nesna som tok ansvaret for å gjennomføre denne viktige prosessen. Vi skal heller ikke gløkke at kurset – i all hovedsak – bygde på den halvårsenheten som den samme høgskolen fikk i stand på midten av 1980-tallet.

Politiske føringer.

Det er god grunn til å anta at også denne konferansen vil gi praktiske resultater, om enn ikke helt umiddelbart. Ting tar som kjent tid, sjøl om viljen er til stede.

De politiske føringene er i alle fall til stede ***både regionalt, gjennom planer og vedtak fattet av Nordland fylke, samepolitisk-gjennom planer vedtatt i Sametinget og sist men ikke minst vedtak fattet i Stortinget.*** Det som har vært utslagsgivende er Sametingets planverk for en helhetlig utdanningspolitikk og i sørsamisk sammenheng er det god grunn til å minne om de føringene som Sametinget har vedtatt gjennom Sørsamisk handlingsplan. I dette planverket er utdanning, forskning og kompetanse viet stor plass.

Et tilbakeblikk.

For å forstå den situasjonen som vi er i er det nødvendig å foreta et historisk tilbakeblikk. Helt fram til slutten av 1970-tallet var samiske emner så å si fraværende i så vel grunnskole, videregående skole som på universitet og høgskole.

Det store løftet for samisk opplæring og utdanning har skjedd etter 1980. Men det

er absolutt en kjensgjerning at det sørsamiske bosettingsområdet ikke har fått ta fullt og helt del i dette løftet. Så seint som på 1990- tallet måtte vi slåss for å bevare vår skole. KUF foreslo som kjent at skolen skulle nedlegges under forarbeidet til statsbudsjett for 1994, og i de påfølgende fem åra var utsiktene dystre.

Dette tappet oss for krefter og pågangsmot, og gav grobott for pessimisme.

Samtidig sto det klart for oss at det var behov for en samisk infrastruktur for å samhandle med de større aktørene i det nasjonale utdanningssystemet.

Det er ingen hemmelighet at sameskolen har som målsetting å bli et kompetansesenter for nettopp å kun være en slik aktør, først og fremst på Helgeland, men også med tilknytning til samiske elever og studenter ellers i Norge.

Først nå føler vi at vi kan være med å utforme en strategi for kompetansebygging, på like fot med våre medspillere i de samiske kjerneområdene, men ettersom vi er kommet seint i gang er det formidable utfordringer vi står ovenfor.

Utfordringer.

Den viktigste utfordringen som de samiske institusjonene står ovenfor er – ennå den dag i dag – å legge til rette for fortsatt revitalisering av samisk språk.

Dette må skje på ulike nivåer, ettersom behovene er veldig ulike. For vårt vedkommende er ny opplæringslov om rett til samisk opplæring i grunnskolen. Et offensivt grep er å drive voksenopplæring. Mange voksne har lært språket muntlig, men har til dels fått liten trening i å skrive samisk. Andre kan ha gode formelle kunnskaper, men har ikke fått lære språket i barndommen. Med ferdighetene i fra heimen, barnehage og grunnskole som basis må man oppmuntre de unge til å lese samisk også i den videregående skolen og

videre oppover på høgskole- og universitets- nivå.

Innen høgskole og universitetsmiljøene er kunnskapen om samisk historie rimelig bra i dag .Bare i liten grad er dette kommet de øvrige samiske og norske miljøene til gode. Det er vår påstand at kjennskap til samisk historie og kultur er svært viktig for å fremme forståelse og mellommenneskelig toleranse i dagens samfunn. Myndighetene understreker til stadighet hvor viktig det er at nordmenn skaffer seg kunnskap om den kulturelle bakgrunnen til flyktninger og innvandrere som kommer hit til landet. Sentralt i en hver kultur er levevilkår, men også skikker og tradisjoner som folkegruppene bærer med seg. Det som blir sagt om innvandrere bør vel gjelde i like stor og større grad også for den samiske befolkningen ?

Det norske samfunnet har etter hvert utviklet seg mer og mer i retning av et samfunn der formell kompetanse er nødvendig også i tradisjonelt praktiske yrker. Det har i lang tid vært ytret ønske om å få fagopplæring i reindrift og duodji. En reindriftsutøver på Helgeland i dag har en utstrakt korrespondanse med ulike myndighetsinstanser. Vedkommende må sikre at han / hun har en effektiv og regningssvarende drift. Det er langt fra Helgeland til Kautokeino, og all erfaring viser at jo nærmere vedkommende utdanningsinstitusjon er søkerne jo flere er det som søker.

En stor del av den ungdommen som vokser opp i de samiske miljøene vil aldri kunne gå inn i de yrkene som foreldrene har livnært seg i. Så vel landbruk som reindrift har vært gjennom en veritabel strukturrasjonalisering de siste tjue åra. Det er likevel ønskelig at denne ungdommen kan finne arbeid og utkomme i lokalsamfunnet og helst i tilknytning til for eksempel reindrift. Turisme og reiseliv kan være en mulighet. Kulturbasert turisme vil kunne styrke de samiske miljøene, både på

den måten at flere blir igjen i grendene, men disse aktørene vil også fungere som gode ambassadører for det samiske samfunnet.

Et annet viktig trekk ved utviklinga de siste tjue åra er at bygdene blir tappet for kvinner. Jentene drar inn til de aktuelle sentra og skaffer seg utdanning, mens guttene blir igjen i bygda. Dette gjelder for så vel for samiske som norske miljøer. Det finne ingen enkle grep som kan endre denne trenden, men det er saklig grunn til å tro at bygdene kan vitaliseres dersom det kan skapes arbeidsplasser med utgangspunkt i lokale ressurser, materielle så vel som menneskelige ressurser. Skal en lykkes med å få i gang slike prosesser er kompetanse et nøkkelbegrep.

Fleksible og tilpassete løsninger.

De fleste er kjent med at Høgskolen i Nesna har lyktes svært godt med å utvikle desentraliserte kurs flere steder på Helgeland, dvs. Rana, Mosjøen, Brønnøysund og Sandnessjøen.

Halvårsenheten i sørsamisk II ble lagt til Hattfjelldal, og hadde base på Samisk Kultursenter. En desentralisert modell er følgelig vel utprøvd, og er ikke noe revolusjonerende nytt.

Jeg har allerede nevnt at vår institusjon har som ei målsetting å bli et samisk kompetanse -senter. Vi ønsker å være med på å legge premissene for samisk utdanning i framtida, og vi vil være med på å legge til rette for å få til gode og realistiske løsninger for sørsamisk utdanning.

Vi har ennå noen dryge mil å gå før vi er i stand til å oppfylle intensjonene. Først og fremst må vi ha stillingshjemmel for å tilsette en person som kan koordinere gammel så vel som ny virksomhet. Men likeså viktig er det at vi har de videregående skolene i regionen, og også høgskolen med på laget.

Velviljen fra disse instansene har så absolutt vært til stede, men vi har ikke vært klare til å sette handling bak ordene. Før nå.

Visjon for framtida.

Vi har tidligere i høst laget et notat som konkret tar for seg behov og ønsker for utdanning i det samiske miljøet på Helgeland. Målet er å få strukturere og koordinere utdanningsløp etter SAMTAK –modellen, hvor verdiskapning i og for det samiske samfunnet er målet. Dette kan gjøres gjennom å lage nettopp utdanningsløp basert på fleksible løsninger tilpasset behov, bosetting, næringsutøvelse, ønsker og muligheter.

I vår tid har vi uendelig mange flere valgmuligheter enn det våre forfedre og forgjengere kunne drømme om. Et eksempel: Sameskolen driver i dag undervisning til elever mange plasser i landet ved hjelp av fjernundervisning. Mange vil hevde at det tilbudet vi gir er både overflattisk og mangelfullt. Det er likevel en kjensgjerning at dette tilbudet er langt bedre enn ingenting. Målet vårt er at vi ønsker å ha et best mulig brukertilpasset opplæringstilbud.

I dag mottar flere grunnskoleelever opplæring i samisk fra de 3 sørsamiske ressurskolene enn noen gang før. Slike tiltak har spredningseffekt. Flere og flere får interesse for det samiske og for sine røtter, og det er absolutt av det gode. Skal man delta i utforminga av framtida må man kjenne sin fortid.

Nettverk er viktig.

Vår visjon er et utdanningsnettverk som favner om de før nevnte institusjoner på Helgeland, men som også har tilknytning til Samisk høgskole, Universitetet i Tromsø, Umeå universitet og mange, mange flere. Dersom vi har nok sterk vilje, og en god porsjon optimisme vil vi kunne klare å realiser denne visjonen.

Várrepreseanta Ragnhild Nystad sáhkavuorru

Áiggun Sámedikki bealis giitit go beasan buktit dearvuodaid seminára rahpama oktavuodas. Otná seminára fáddá lea ”oahpu ja dutkama mearkkašupmi, ja dárbu ohppui ja dutkamii sámi kultuvrras ja historjjás- gos earenoamážit deattuhit oarjesámibirrasiid Helgelánda ja Västerbottenis”. Hálidan rámidit lágideddjiid go lágideat seminára gos oarjesámi kultuvra ja historjá biddjo guovddáži. Ovdalaš dáruiduhttima geažil lea sámi giella ja kultuvra garrasit áitojuvvon. Oarjesámi giella ja kultuvra lea earenoamáš garrasit áitojuvvon.

Dutkan lea dehálaš servodatovdáneapmái. Dutkan sáhtá addit politihkkáriidda dehálaš dieđuid ja sáhtá váikkuhit politihkalaš mearrádusaid.

Sámedikki Sámediggeplánas čuožžu: Sámedikki mihtomearri lea láchit kulturovdáneami ja positiiva eallinovdáneami vuodu juohkehažžii dakkár servodagas, mii lea huksejuvvon sámi árvvuid ala. Dákkár ovdáneami eaktun lea ahte sámi álbmot ieš beassá bidjat eavttuid ja mearridit boahpteáiggi dárbbuid.

Sámi beroštumit leat earáláganat dakkár guovlluin gos sápmelaččat leat álbmoga unnitlohku. Lea dárbu hábmet sierra sámi guovllupolitihka gos Sámediggi iešguđetládje deattuha iešguđetge sámi ássanguovlluid doaimmaid.

Danin nammadii Sámediggi lávdegotti 1998:s mas galgai leat bargun ráhkadit oarjesámi guovllu doaibmaplána. Lávdegotti mandáhtta lei:

”Ráhkadit Doaibmaplána oarjesámi guovllu váste mas leat ulbmilat, vuoruhansuorggit ja doaimmat, das maiddá ekonomalaš ja hálddahaslaš váikkuhusat.”

Doaibmaplána gárvánii ođđajagimánu 2001:s, ja Sámedikki dievasčoahkkin meannudii dan 2002 čavčča.

Sámedikki oarjesámi guovllu politihka váldoulbmil lea nannet ja joatkit oarjesámi giella, identitehta, kultuvrra ja sámi servodaga, fállama bokte guovllu sápmelaččaide vejolašvuoda doaimmahit kultuvrra ja ovddidit ealáhusaid iežaset eavttuid vuodul.

Sámedikkis lea earenoamáš stuora hástalussan sihkkarastit ja joatkkihit sámi kultuvrra, ealáhusaid, giella ja servodateallima oarjesámi guovllus. Dološ sámit leat orron dán guovllus, sii leat geavahan dan guovllu ja dát guovlu lea gullan sidjiide.

Oarjesámi guovlu lea stuoris ja gárgá odne mánga politihkalaš ja hálddahaslaš rájá badjel. Dan geažil leat stuora gáibádušat ovtasbargat sámi servodaga siskkobealde ja gaskal organisašuvnnaid, ášahusaid ja almmolaš orgánaid geain lea ovddasvástáduš ovddidit guovllu kultuvrra ja servodaga. Sámediggi áigu danin veahkehit vuodđudit ovtasbarggu gaskal gielddalaš, fylkkagielddalaš ja stáhtalaš aktõraid vai dat álggahit doaimmaid sámi álbmoga hárrái oarjesámi guovllus.

Oarjesámi guovllus lea dološ árbevierrun ovtasbargat riikarájaid rastá. Lea dehálaš láchit ja nannet dan ovtasbarggu, das lea stuora mearkkašupmi olles oarjesámi kultuvrii. Sámediggi oaidná giella, kultuvrra ja oahpahusa vuoruhuvvon suorgin oarjesámi sápmelaččaide. Sámediggi lea mañemus áiggiid lasihan resurssaid earenoamážit dan nammii ahte nannet oarjesámegiella oahpahusa. Sámediggi bargá dan guvlui ahte heivehit ulbmillaš ja ollislaš oahpahusfálaldaga. Dás sáhtán earret eará namuhit Elgá-proševtta, sámegiel digitála oahpponeavvuid álggaheapmi ja oarjesámi oahppogirjjit rávisolbmuide. Lea illudahtti

ahte oahppit geain lea sámeigiella fágan skuvllas leat lassánan daid mañemus jagiid.

Alit oahpu ja dutkama ektui lea dehálaš ahte Allaskuvllat ja dutkanásahusat ovttasbarget. Danin lea hui buorre go leat ásahan ovttasbarggu gaskal Sámi allaskuvlla, Bodeajju allaskuvlla, Nesna allaskuvlla ja dán allaskuvlla Trøndelágas.

Dán seminára lágideamis oaidnit maid ahte lea ovttasbargu ásahusaid gaskkas riikarájáid rastá. Sámi oahpus ja dutkamis leage ovttasbargu riikarájáid rastá juoga maid ferte vuoruhit garrasit. Dáinna lágiin oažžut oahppo- ja dutkanfierpmádaga, seammás go resursat sáhttet olahit mángga suorggi dutkamii.

Sihke sámi oahppu ja sámi dutkan dárbbahit stáhta návcca ja dáhtu lámčit dili sihke ekonomalaččat ja hálddáhuslaččat. Almmolaš ásahusain lea geatnegasvuohta váldit aktiivvalaš oasi ovddasvástádusas sihkarastit ja ovdánahttit guovllu sámi kultuvrra. Dakkár mielovddasvástádus dahkko ovttasbarggu bokte Sámedikkiin ja sámi ásahusaiguin.

Mii sápmelaččat leat dutkojuvvon daid mañemus čuohtejagiid. Reidar Nilsen muitala iežas girjjis ”Folk uten fortid” mot ovdalaš dutkit govvededje min álbmoga: ”De er kortskallede, og deres øyne kan sjelden sies å være vakre. De er små, temmelig bedekket med øyebryn, med lite livlig uttrykk og med sparsomme øyevipper. Der er surøyet, i øynene er det tårer og røde kanter... Finnene synes å være svakt utviklet både i åndelig og legemlig henseende” (sis leat vuollegis gállut, ja sin čalmmiid ii sáhte dadjat čábbán gal. Dat leat unnit, measta áibbas gokčojuvvon gulbmeguolggaguin, jápmasat ja unnán čalbmeguolggat. Sii leat ružžasat, čalmmiin gatnjalat ja rukses

ravddat...Sápmelaččat orrot hejot ovdánan sihke vuoinjalaččat ja rumašlaččat). Muhtun eará ges čállá ”Man må kunne si at lappen har god forstand, god iakttakelsesevne, livlig fantasi, og et lett bevegelig følelsesliv” (ferite lohkat ahte sápmelaččas lea buorre dáidu, buorre fitmatvuohta, ealas miellagovvádus, ja rašes dovdoeallin).

Dát leat dutkit geat leat seivon iešgudetlágan bohtosii, muhto sutnos leat seammalárganvuođat – soai geahččaba sámi álbmogii olggobealde sisa.

Mánga dutki, geat eai lean sápmelaččat, leat čadahan dutkamiid mat leat leamaš mávssolaččat sámgillii. Dás sáhtta namuhit ovdamearkka dihte Knut Bergsland, Konrad Nilsen, Tor Frette ja Israel Ruong.

Muhto lea goitge hui illudahtti ahte eambo ja eambo sápmelaččat beroštišgohtet ja ožžot vejolašvuođa dutkat. Mii orrut oažžume eanet ja eanet dutkiid geat sáhttet siskkobealde dutkat sámi servodaga. Sámediggi sávvá ahte dutkanásahusat oidnet dan ovdamuni mii lea go dutkkis lea mánggakultuvrralaš ipmárdus ja addet sámi dutkkiide vejolašvuođa ja dárbbalaš doarjaga dutkanbarguide.

Sávan ahte dát seminára buktá muhtun vástádusaid oahpu ja dutkama mearkkašupmái ja dárbbu ohppui ja dutkamii sámi kultuvrra ja historjjá ektui, earenoamážit oarjesámi guovlluin Helgelánddas ja Västerbottenis, ja addá midjiide politihkkáriidda signálaid maid lea dehálaččamus vuoruhit mii guoská dutkamii ja ohppui.

Lihkku seminárain.

Tale ved Sametingets visepresident Ragnhild Nystad:

På vegne av Sametinget vil jeg takke fordi jeg får komme med en hilsen under åpningen av seminaret. Tema på seminaret her i dag er ”Betydningen av og behovet for utdanning og forskning innenfor samisk kultur og historie- med spesiell fokus på de sørsamiske miljøene på Helgeland og i Västerbotten.” Jeg vil berømme arrangørene som arrangerer et seminar hvor nettopp sørsamisk kultur og historie settes i fokus. Samisk språk og kultur er sterkt truet på grunn av tidligere fornorskningspolitik. Sørsamisk språk og kultur er spesielt truet.

Forskning er viktig for samfunnsutviklingen. Forskning kan gi politikere viktige opplysninger og kan være med på å påvirke politiske avgjørelser.

Sametinget sier i Sametingsplanen: Sametinget har som mål å skape grunnlag for kulturell oppblomstring og positiv livsutfoldelse for den enkelte i et samfunn bygget på samiske verdier. En forutsetning for en slik utvikling er at det samiske folk selv gis rett og anledning til å legge premissene og definere behovene for framtiden.

Samiske interesser fortøner seg annerledes i områder hvor samene utgjør en mindre del av befolkningen. Det er nødvendig å utforme en egen samisk regionalpolitikk hvor Sametinget har ulik vektlegging av innsatsen i de ulike samiske bosettingsområder.

Sametinget oppnevnte derfor i 1998 et utvalg som fikk i oppgave å utarbeide en handlingsplan for det sørsamiske området. Utvalgets mandat var å:

”Utarbeide en Handlingsplan for det sørsamiske området med mål, innsatsområder og tiltak, herunder også

økonomiske og administrative konsekvenser.”

Handlingsplanen forelå januar 2001, og ble behandlet av Sametingets plenum høsten 2002.

Hovedmål for Sametingets politikk i det sørsamiske samfunnet er å styrke og videreføre det sørsamiske språket, identitet, kultur og samiske samfunn ved å gi samene i området muligheter til kulturutfoldelse og næringsutvikling på egne premisser.

Sametinget står overfor en særlig stor utfordring med å sikre og videreføre samisk kultur, næringer, språk og samfunnsliv i det sørsamiske området. Dette området har vært bebodd, brukt og tilhørt også det samiske folk fra de eldste tider.

Det sørsamiske området er stort og strekker seg i dag over mange politiske og administrative grenser. Dette stiller store krav til samarbeid innad i det samiske samfunnet og mellom organisasjoner, institusjoner og offentlige organer med ansvar for kultur- og samfunnsutvikling i området. Sametinget vil derfor aktivt virke til at det etableres samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige aktører for å kunne iverksette tiltak overfor den samiske befolkningen i det sørsamiske området.

Det sørsamiske området har en lang tradisjon for samarbeid over riksgrensen. Det er viktig å tilrettelegge for og styrke dette samarbeidet som har stor betydning for hele den sørsamiske kulturen. Sametinget ser språk, kultur og utdanning som prioriterte innsatsområder for samene i det sørsamiske området. Sametinget har de siste årene satt inn ressurser for spesielt å styrke opplæring i sørsamisk språk. Sametinget arbeider for å tilrettelegge for et målrettet og helhetlig utdanningstilbud. Her kan blant annet nevnes Elgå-prosjektet

, igangsetting av digitale læremidler i samisk og lærebøker i sørsamisk for voksne. Det er gledelig at antall elever som har samisk som fag på skolen har økt de siste årene.

Innen høyere utdanning og forskning er det viktig at Høgskoler og forskningsinstitusjoner samarbeider. Derfor er det positivt at samarbeid er etablert mellom Samisk høgskole, Høgskolen i Bodø, høgskolen i Nesna og denne høyskolen Høgskolen i Trøndelag.

I arrangeringen av dette seminaret ser vi at det også er samarbeid mellom institusjoner over landegrensene. I samisk utdanning og forskning er nettopp samarbeid over landegrensene noe det må satses sterkt på. Dette gir et utdannings- og forskningsnettverk samtidig som disponible ressurser vil rekke til å forske på flere områder.

Både samisk utdanning og samisk forskning er avhengig av statens evne og vilje til å legge forholdene til rette, både økonomisk og administrativt. Offentlige myndigheter er forpliktet til å ta et aktivt medansvar for sikring og utvikling av samisk kultur i området. Et slikt medansvar må skje gjennom samarbeid med Sametinget og samiske institusjoner.

Vi samer er blitt forsket på i de siste hundreårene. Reidar Nilsen forteller i sin bok ”Folk uten fortid” hvordan tidligere forskere beskrev vårt folk: ” De er kortskallede, og deres øyne kan sjelden sies å være vakre. De er små, temmelig bedekket med øyebryn, med lite livlig uttrykk og med sparsomme øyevipper. Der er surøyet, i øynene er det tårer og røde kanter... Finnene synes å være svakt

utviklet både i åndelig og legemlig henseende” En annen skriver ”Man må kunne si at lappen har god forstand, god iakttakelsesevne, livlig fantasi, og et lett bevegelig følelsesliv”.

Dette er forskere som har kommet til forskjellige konklusjoner, men de har ett felles trekk –de betrakter den samiske befolkning utenfra.

Det er mange ikke-samer som har gjort forskning som har hatt stor betydning for det samiske språket. Her kan nevnes for eksempel Knut Bergsland, Konrad Nilsen, Tor Frette og Israel Ruong , m.fl.

Men det er likevel en stor glede at flere og flere samer har fått interesse og anledning til å drive forskning.

Det ser ut for at vi får flere og flere forskere som kan forske det samiske samfunnet innenfra. Sametinget håper at forskningsinstitusjonene ser at det er fordel med en flerkulturell forståelse og gir de samiske forskerne muligheter og nødvendig støtte i deres forskningsarbeid.

Jeg håper at dette seminaret vil gi noen svar på betydningen av- og behovet for utdanning og forskning innenfor samisk kultur og historie, spesielt på de sørsamiske miljøene på Helgeland og i Västerbotten, og kanskje gi signaler til oss politikere om hva som er viktigst å prioritere når det gjelder forskning og utdanning.

Takk for oppmerksomheten og til lykke med seminaret.

Fylkesbiblioteksjef Lars Hansen Juvik :

Fylkeskommunens rolle i arbeidet overfor den (sør)samiske befolkningen.

Refererte til følgende dokumenter og aktiviteter:

Fylkesplanens visjon for Nordland i år 2020. Behov for satsing på samisk språk.

Gjennomgikk relevant materiale fra Handlingsplan for samisk politikk i Nordland med spesiell vekt på samisk kompetanse og informasjon, samisk nemnd og vedtak.

Materiale fra kulturminneplanen for Nordland:

Sametingets forvaltningsansvar og samspillet med fylkeskommunen.

Museumsplanen for Nordland:

Sametingets forvaltningsansvar.

Samlinger i lokale museer.

Forholdet mellom Sijti Jarnge og Saemien Sijte.

Sørsamisk bibliotekplan.

Utvalg

Sørsamisk kompetansebibliotek ved Sijti Jarnge. Stillingsbehov.

Behov for 3 bokbusser

Bibliotekplanen for Nordland.

Bibliotek tjenester for den samiske befolkning.

Sørsamisk bokbuss. Drift og oppgaver.

Samisk informasjonstjeneste for ungdom.

Unginfo

www.infonuorra.no

Samisk "Klara Klok".

Kommende partnerskapsavtale mellom fylkeskommunen og Sametinget.

Inger A. Smuk

Fagopplæringsnemda reindrift :

I denne rapporten rapporteres noe fra :
”Evaluering av fagopplæring i reindrift”

Innledning

I april 2002 startet de første 13 lærlinger med praktisk fagopplæring i reindrift. I desember samme år ble det tatt inn en lærling, og ytterligere seks lærlinger i august 2003. To av lærlingene har allerede avlagt fagprøve i reindrift. I Sør-Trøndelag fylke har man nylig gitt økonomisk støtte til opptak av ytterligere seks lærlinger. Pr. i dag er det 18 lærlinger under opplæring, 17 med støtte over reindriftsavtalen og en med støtte fra Sør-Trøndelag fylke. I tillegg kommer de seks som er i startgruppen i Sør-Trøndelag. Opplæringskontoret i reindrift opplyser videre at det er søkere til opplæring i reindrift, som er villig til å gjennomføre den uten lønnsvederlag. Kontoret har søkt RUF om støtte til å dekke deres yrkesskadeforsikring og noen andre utgifter. Opplæringskontoret i reindrift ble etablert etter et møte i 2002, der vedtekter ble vedtatt og styre valgt. Kontoret har stått for mye av det administrative og koordinerende arbeidet knyttet til opplæringen, og har arbeidet med rekruttering av lærlinger og instruktører. Foreliggende rapport med evaluering av lærlingeordningen i reindrift er gjort på oppdrag fra Norske Reindriftssamers Landsforbund. Evalueringen er foretatt med grunnlag med besøk hos eller annen kontakt med de fleste av lærlingene og instruktørene som startet med opplæringen i april 2003. Det er foretatt intervju av til sammen 23 personer. Dette arbeidet er gjort av Kristine Nystad og Mikkel Nils Sára ved Sámi Allaskuvla/Samisk Høgskole. Sistnevnte har også vært tilstede på et kurs som ble arrangert av Opplæringskontoret i reindrift. Der ble det informert om evalueringen. Det er holdt kontakt med Inger Anita Smuk i Opplæringskontoret i reindrift etter behov.

Hun har bidratt med opplysninger og synspunkter, som har vært nyttige for evalueringsarbeidet. Rapporten er skrevet av Mikkel Nils Sára.

Arbeid og opplæring i tradisjonell reindrift

Reindrift representerer et bredt spekter av arbeidsoppgaver og kunnskapskrav. Hovedfokuset er rettet mot ivaretagelse av livdyrkapital og produksjonsavkastning, men i og rundt dette må reindriftsutøverne tenke igjennom og utføre mange gjøremål av svært ulik slag og av ulikt omfang. Dette spenner fra enkle, praktiske oppgaver via arbeid som forutsetter spesialisert ferdighet og øvelse og til langsiktige beslutninger som krever stor grad av økologisk, sosial og økonomisk innsikt. Bredden av arbeidsoppgaver og krav til kunnskap og ferdigheter går utover det en enkelt person rekker over og evner å gjøre. Løsningen på dette har vært og er en husholdsbasert arbeidsdeling. Arbeidsdelingsprinsippet har vært denne: En del av arbeidsoppgavene skal i prinsippet kunne utføres av alle, mens en annen del utføres ut fra kjønnsbasert arbeidsdeling. I oppdragelse og opplæring av barn og unge har man hatt dette for øye. Videre vil det være slik at de med lengst og størst erfaring og de med lederroller innenfor hushold og siida påtar seg den typen ansvar og oppgaver, som mest har å gjøre med rammene og det langsiktige grunnlaget for alt det andre arbeidet. Det forannevnte utgjør hovedmønsteret, men innenfor dette er det rom for en viss personlig spesialisering og utforming av egen rolle i arbeidsfellesskapet ut fra egne interesser og evner. Eksempelvis vil noen kunne være fokusert på hovedflokk og forholdene for denne, mens andre i større grad vil opplæring i reindrift rette sin oppmerksomhet mot andre flokker og deltakelse i innsamling av rein som er kommet på avveie. Utformingen av egen rolle og arbeidshverdag kan i noen tilfeller også bryte med det kjønnsbaserte arbeidsdelingsmønsteret, enten ved å

utvide, innskrenke eller fritt definere egne sine arbeidsoppgaver. Frem til i dag har det samiske reindriftssamfunnet, dvs. familie- og siidafellesskapet, selv stått for all opplæring i tradisjonelle kunnskaper knyttet til reindriften. Innenfor reindriftssamfunnet har man følgelig alltid hatt et svært bevisst forhold til oppdragelse og opplæring i spesielt det som tar sikte på å forberede for opphold i til dels svært strenge naturomgivelser og livberging med grunnlag i de ressurser som reinen og reindriftnære naturområder yter. Man har egne tradisjonelle kunnskaper og teorier om læring og opplæring, som nok kan avvike en god del fra øvrige næringer, bl.a. hva gjelder den vekt som legges på selvstendighet og egne vurderinger i læreprosessen. I den tradisjonelle driftsformen, da familiene fulgte hele den nomadiske syklusen, ble den nye generasjonen sosialisert inn i reindriften helt fra barnsben av og fikk en forholdsvis tidlig innføring og opplæring i de ulike arbeidsoppgavene. I den senere tid har de generelle samfunnsendringene, med en fastere familiebosetning og utvidet skolegang, endret på dette. Likevel bestreber de fleste familiene seg på å holde fast på tradisjonen med å la barn og unge være med og delta i reindriften, i den grad det lar seg gjøre i skoleferiene og forøvrig. Resultatet er at ved endt grunnskolegang har reindriftsungdom et visst kunnskaps- og ferdighetsmessig grunnlag å bygge videre på i opplæring i praktisk reindriftsutøvelse. Dette gjelder kanskje spesielt ungdom som søker seg til linje for naturbruk og reindrift på videregående skole, men til en viss grad også for reindriftsungdom som søker seg til andre linjer.

Avslutning

Innføring av lærlingeordning og fagbrev i reindrift oppfattes av lærlinger og instruktører som en anerkjennelse av de kunnskaper man har i reindrift. Reindriftskunnskaper representerer en viktig ressurs ved næringen. De danner

grunnlaget for reindriftnæringen. De er også et viktige for det øvrige samfunn med hensyn til kunnskap om natur og forvaltning av natur, kunnskap om sosiale forhold og forholdet mellom menneske og natur, ivaretagelse av tradisjonelle kunnskaper og utvikling av nye kunnskaper og ny innsikt. Slik sett kan fagbrev i reindrift være et kunnskapsgrunnlag som kan brukes utover det å drive reindrift, og stiller innehaveren i en friere valgssituasjon med hensyn til fremtidige veivalg. For gjennomføringen av opplæringen har det vært viktig at reindriften har egne, sterke tradisjoner i opplæring. Lærlingeordningen har hatt betydning ved at det har åpnet en ny inngang til læring og opplæring i reindrift. Når lærlingene først er inne, har de en plass og en rolle som i og for seg ikke er fremmed eller ny. Arbeidet med rein representerer en strøm av forberedelser, gjennomføring og evaluering av arbeid. Slik sett er reinen og arbeidet med rein selv en drivende faktor i læring og opplæringen. Opplæringskontoret for reindrift har spilt en viktig rolle i gjennomføringen av fagopplæring i reindrift. Det er klart behov for en tjeneste som koordinerer og effektiviserer opplæringen, bidrar med informasjon og hjelp gjennom de ulike faser i den, og tenker fremover med hensyn til kontinuitet og utvikling av fagopplæringen. Instruktørene sier selv at de har lite innsikt i det de kaller for papirarbeid, dvs. at de ikke har oversikt over alle formelle sider og saksbehandlingsrutiner i ulike saker, slik de burde ha. Erfaring tilsier imidlertid at selv om de hadde hatt slik innsikt, er arbeidet i reindriften i lange perioder såpass krevende at de ikke har tid og overskudd til å sette seg inn i ulike skriftlige fremstillinger og saker, og å holde oversikt over disse. Denne typen saker har en tendens til å hope seg opp hos en reindriftsutøver. Sett i denne sammenheng har Opplæringskontoret for reindrift vært en forutsetning for effektiv gjennomføring og utvikling av

fagopplæringen. Kontoret har også stått for behovsvurdering og gjennomføring av kurs. Slike kurs er samtidig er viktige fellesarenaer for lærlinger og instruktører, med utveksling av erfaringer og uformelle diskusjoner utover det som er tema på kurset. Det er viktig i og med at de er spredt over store områder, og fordi mange har sitt daglige virke i små, avgrensede fagmiljøer. Lærlingene har gitt uttrykk for at de er fornøyde med opplæringen, men er samtidig klare over at det i sentrale emneområder vil gjenstå mye å lære også etter andre opplæringsperiode.

Viktig arbeid som nå forestår, er gjennomgang og revidering av læreplanen. Her må en ta en beslutning om læreplanen skal være identisk for alle eller om man skal åpne for en større eller mindre differensiering, dvs. om de skal gis anledning til velge hovedmomenter inn og ut av planen, og hva disse hovedmomentene i så fall skal inneholde. I denne sammenheng må det drøftes om en for eksempel skal ta med tradisjonelt arbeid innenfor duodji eller nyere emner innenfor verdiskapning. De må også drøftes hvorvidt det er mulig å tilpasse opplegg etter lærlingens forutsetninger, med tanke på mulige tilfeller der lærling tas opp etter gjennomført grunnkurs og videregående kurs I i reindrift, men uten oppvekst og tidligere erfaring i reindrift, eller øvrig tilknytning til reindrift. Gode kunnskaper i samisk vil i alle fall være et nødvendig krav der samisk er fagspråket.

Alle mål og hovedmomenter må dessuten drøftes særskilt, særlig med tanke på å konkretisere innholdet i disse i større grad. I dette arbeidet er det viktig med deltakelse fra lærlinger, instruktører. Opplæringskontoret for reindrift og fagfolk fra videregående skole. Spørsmålene er hovedsakelig faglige, men kan delvis også

være næringspolitiske (for eksempel: hva slags reindrift skal vi ha i fremtiden?) Derfor må deltakelse også fra reindriftsorganisasjoner side vurderes. Videreutdanningen av instruktører er svært viktig, ikke bare for kvalitetssikringens del, men også for den daglige forming av opplæringen. Det må tilbys kurs på samisk, og for et best mulig resultat vil det også være viktig med kurs som har fokus på samisk og reindriftssamisk kultur og tradisjoner i tilknytning til oppdragelse og opplæring.

I evalueringsarbeidet har vi ikke vurdert de økonomiske sider ved opplæringen. Vi vet imidlertid at økonomien i de små familiebaserte virksomheter i reindriften ikke tillater ansettelser av folk i den daglige driften, annet enn i kanskje svært avgrensede perioder. Det er også betydelige utstyrs - og driftsutgifter knyttet til det å ha en person i virksomhet i driften.

Det er antydning av noen instruktørene at dagens lønnsnivå og støtte kan være akseptabelt det opplæring gis i egen familievirksomhet, fordi det er visse fordeler og egeninteresser knyttet til det. For øvrige vil lønns-/støttenivået ikke være tilstrekkelig. De økonomiske sider ved opplæringen er noe som må vurderes særskilt. Sannsynligvis vil fagopplæring i egen families virksomhet være det vanlige i nærmeste fremtid, av økonomiske grunner og av grunner som er nevnt tidligere. I sum kan sies at praktisk fagopplæring i reindrift har vært gjennomførbar med de forutsetninger som har vært tilstede i selve reindriften, og i organisering av og støttefunksjoner for opplæringen. Opplæringen er verdsatt av de som deltar i den. Fagopplæring i praktisk reindrift kan innarbeides som en fast ordning i den videregående utdanning.

Bård A. Berg Leder for samisk senter, Universitet i Tromsø

Om samisk senterets tiltak :

- Strategisk planlegging og iverksetting av tiltak innenfor Samisk strategiplan
- Seminarer og konferanser
- "Prosjektforvaltning; både forsknings- og utredningsprosjekter
- Egen skriftserie

Senter for samiske studier ved Universitetet i Tromsø har på oppdrag fra Norges forskningsråd, satt i gang en samisk forskningskartlegging på nordisk nivå.

Hjemmeside på Internett:

www.sami.uit.no

Universitetet i Tromsø har en rekke studietilbud innenfor samisk og urfolksrelaterte emner. Se hjemmesiden for mer informasjon.

Førsteamauensis Maja Dunfjell :

1. Helgeland og Västerbotten er et kjerneområde for samiske kulturforskning.
2. Hva er samisk ornamentikk og hvordan kan vi tolke ornamentikken?
3. Behov for videre forskning

Slik jeg ser og opplever Helgeland og Västerbotten er området et kjerneområde med samiske kulturtradisjoner. Det er et område hvor forskere henter og har hentet kunnskaper om samiske forhold. Noe er synliggjort med henblikk til kilden, men mange av de bevarte tradisjonene herfra er generalisert til andre samiske områder hvor forskeren har sitt feltarbeid. Traderte og nedskrevne kunnskaper og erfaringer om religionsutøvelsen så sent som på 1700-tallet er et slikt felt, hvor traderte erfaringer og kunnskaper med bruk av *gievrie* (sørsamisk runetrommer) hentes. Ornamentikken på bruksgjenstander (duodji) er et tilsvarende område.

På 1700-tallet skjedde to store samfunnsendringer i området, begge har hatt betydning for utviklingen av den sørsamiske kulturen. Det er grensetrekkingen mellom nasjonalstatene Norge – Sverige 1751, og Thomas von Westens misjonsreiser. Spesielt den tredje reisen, julehelga 1922 og nyåret 1923, satte fart i misjoneringen av sørsamene i Norge. Bruken av tromma skulle nå opphøre.

Min undersøkelse fra 1650 til de første tiårene av 1900 viser at samiske erfaringer og kunnskaper fra 1600-1700 tallet er blitt tradert til de kommende generasjoner. Erfaringskunnskaper er bevart som verdier, normer og som bevisste og ubevisste regler.

I en muntlig kulturtradisjon vil det være noen bestemte blant folket som er bærere av ulik kunnskap og er ”den som vet”. Tidligere var det *nåejtie* (noaiden) eller familiens overhode som hadde denne rollen. Ut fra denne tradisjonen er noen informanter bedre enn andre. Dette gjelder både materiell og immateriell kunnskap. Det immaterielle (den åndelige dimensjonen) er av en slik art at den framkommer som en taus kunnskapsdimensjon. Det er et begrep vi bruker når vi beskriver erfaringer og handlinger, om noe vi vet og kan, men har vanskeligheter med å forklare. Kroppen er en bærer av slik kunnskap. Forskningsfeltet er slik, først å reflektere og få egen erkjennelse for å kunne lære og forstå handlinger og tanker . Den sørsamiske ornamentikken er en kilde til samenes egen forståelse av natur og kultur.

En tidligere undersøkelse fra Västerbotten er Hampusson-Huldt, H. och Hoving F., Mønsterbok för lapsk hemslöjd i Västerbotten län, Hälsingborg 1920. Plansjene er trykket opp i flere verk hvor metoden for bruk til ulike formål ikke etterspørres. Ornamentene kopieres som visuelle elementer og dekor. Ornamentikk er samenes egen måte å tegne ned verdier og normer i kulturen.

Eksempel; *Gåetie* (gamme –bolig) symbol for sosial organisering.

Leder syd-samisk teater Ada Jürgensen:

Her rapporteres utdrag fra egen rapport om syd-samisk teater:

Hva/hvem er Åarjelhsaemien teater?

Åarjelhsaemien Teater er en ideell teaterorganisasjon for det sørsamiske området i Norge og Sverige. Organisasjonen har i dag hovedsete i Mo i Rana, Norge og i Tårnaby, Sverige. Adresse Norge: c/o Nordland Teater, Rådhusalleen 8, 8622 Mo i Rana. Adresse Sverige: Bergastigen 7, 92064 Tårnaby Prosjektleder på halv tid i Norge fra aug. 2000 tom des. 2002 er Ada Einmo Jurgensen. Dette med driftsmidler fra Norsk Kulturråd og Sametingets Kultur og Næringsavdeling. Prosjektperioden i Norge går ut 31.12.2002. Prosjektleder i Sverige, Eva Helleberg med midler fra Samiska Teatern i Sverige. Avtale og arbeidsformen dem i mellom er under utredning/ending pr. d.d. Denne deling av organisasjonen begrunner seg i de 2 nasjonalstaters ulike byråkrati og regelverk for tilskudd, rapporteringer og økonomi. Vi har felles styre, årsmøte, felles arbeide i forhold til virksomhetsplaner og det løpende arbeide innenfor teateret, men delt økonomi.

Styret består pr. 30.09.2002 av:

Tom Kappfjell N - styreleder

Styremedlemmer:

Sigrud Stångberg S (vara til styreleder),

Sagka Nejne S, Bente Mortensson N,

Sten Jonsson N.

Kort om starten.

Organisasjonen ble stiftet i 1986 av teaterinteresserte samer på begge sider av nasjonalstatenes grenser. Det ble i løpet av mars 1986 dannet et interimstyre, bestående av :

Anna Jacobsen, Hattfjelldal, leder av sekretariatet Fritz Jacobsen, Hattfjelldal, kasserer, Jåwa Barruk, Vilhelmina,

styremedlem, med ansvar for søknader på midler fra svensk side. Cedlia Persson, Østersund, styremedlem, Anna-Lisa Westerfjell, Namskogan, styremedlem. 1987 ble Åarjelhsaemien Teater/Sydsamisk teater formelt stiftet, som en ideell forening med følgende formålsparagraf og medlemskriterier:

§ 2: SYDSAMISK TEATERS FORMÅL:

Sydsamisk Teater skal arbeide for å fremme samisk teatervirksomhet på alle plan og fremføre fra scene, ved film eller på annen måte:

- taleteater
- joike-/musikk-/danseteater
- barneteater
- dukketeater
- radioteater

eller ved annen virksomhet fremme samisk kultur.

§ 3: MEDLEMMER

Samer som arbeider med teateret, kan bli medlemmer av Sydsamisk Teater

Samer eller andre som vil støtte formålet i § 2 kan bli støttemedlemmer.

HVORFOR ÅARJELHSAEMIEN TEATERE/SYDSAMISK TEATER?

a. Vi trenger egne arenaer/møteplasser for utvikling og bruk av egne kulturuttrykk fordi:

- assimileringen her sør har kommet veldig langt, vi er en del av storsamfunnet overlevering av historier, joik, sagn og myter i levende tradisjon er på det nærmeste brutt.
- mange sørsamiske barn lærer om sin egen kultur kun gjennom bøker og knapt nok det
- drama-Aeateraktiviteter er et redskap for å levendegjøre kulturen

b. Vi trenger en arena for å bruke og utvikle det sørsamiske språk fordi:

- de fleste barn som lærer sørsamisk får en teoretisk tilnærming til språket

- de har få eller ingen muligheter til å aktivt bruke språket, de mangler begrepsforståelse i språket
- drama-Aeateraktiviteter er et viktig redskap i å levendegjøre og aktivisere språket

c. Vi trenger en arena for å formidle vår kultur på egne premisser fordi:

- Storsamfunnet har liten kunnskap om den samiske kultur
- den kunnskap som finnes, er stort sett basert på media sin fremstilling av det samiske: pittoresk (turistvarianten), reindrift. krangel om beiteområder, krangel om retten til land og vann, intern krangel, stereotype, offer som har lidt, og som må "støttes", Indre Finnmark

Dette fører til at mange og mye i storsamfunnet ikke våger å forholde seg til eller å nærme seg det samiske i vårt samfunn. Og for mange; de våger ikke nærme seg sin egen eventuelle samiskhet. I tillegg når man ser på lærebøker, historiebøker, bygdebøker, politikk, tankesett, m.v.

d. Vi trenger arenaer for å synliggjøre oss som den del av storsamfunnet vi også er, ikke være de "eksotiske andre" i forhold til det norske/svenske som markedsføres som det spesielle for nordkallotten, men forøvrig er ganske så usynlig. fordi:

- det samiske er en del av storsamfunnet og skal være naturlig synlig i det daglige i skoler samfunn, fritid, kultur, media, språk, skrift, musikk, håndverk, duoddji,

e) L-97 Skoleverket. Norge, I Prinsipp og retningslinjer for opplæringa i grunnskolen står det: "Samisk er ein del av den felles norske og nordiske kulturen som elevane skal bli kjende med og "Samisk kultur og samfunnsliv er ein viktig del av den felles kulturarven som alle elevar i grunnskolen skal ha kunnskap om. Samisk kultur, språk, historie og samsunnsliv er derfor ein del av

det felles lærestoffet i ulike fag" Men, faktum er at lærerene! norske skoler selv mangler kunnskap og kjennskap til samisk kultur, og de ønsker bistand fra bla. ÅST. En ting er det de kan lese seg til.noe annet er å møte de levende samiske kulturuttrykk.

KONKLUSJONER

a. Vi trenger nytenking og handling for å ta vare på, og videreutvikle vår kultur:

- i pakt med fortiden
- trygg i nåtiden
- og med tro på fremtiden

b. Her er teater/drama aktiviteter et viktig virkemiddel. Vi bruker tekster, musikk,duoddji, språk, historie, handling,og mennesker i vårt arbeide!

c. Vi er et viktig supplement til andre bevarings- og videreutviklings institusjoner.

d. Vi er en viktig faktor for å holde kulturelle uttrykk levende, slik at ikke alt bare kan sees og høres på museer og kultursentre i monterer og på bånd/CD.

e. Teater/drama gir muligheter til informasjon og åpenhet om det samiske mangfoldet utover de samiske miljøer og institusjoner. Dette vil styrke samisk kultur og identitet og storsamfunnets bilde av den samiske kultur som en integrert del av storsamfunnet.

f. Kultur er også næring!

HANDLING.

a) Åarjeihsaemien Teatere/Sydsamisk Teater blir en permanent institusjon.

b) Arbeidsområdet geografisk blir hele det sørsamiske området i Sverige og Norge

c) Hovedsatsing:

- barn/unge/skoleverket, også det norske (L-97 spesielt)

- det sørsamiske samfunnet forøvrig
- storsamfunnet

hvordan: fremme, utvikle og formidle sørsamisk språk, joik, vuelie og kultur forøvrig ved igangsetting og oppfølging av

- kurs,
- innsamlingsarbeide
- teaterforestillinger

- undervisningsopplegg

- turneer

d) Áarjeihsaemien Teatere får status som regionteater, med hovedfinansiering fra Inter-reg prosjektet????

e) Vi vil bruke teateret som verktøy for utvikling av det sørsamiske samfunnet, og til bevaring, formidling og utvikling av den samiske kulturen:

Forskningsarkivarie Staffan Lundmark:

Min arbetsplats är DAUM, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, en institution som ingår i myndigheten Språk och folkminnesinstitutet, SOFI, som på fyra platser i landet bedriver verksamheter inom det som har kommit att kallas för det immateriella kulturarvet. DAUM har som sitt geografiska ansvarsområde Norr- och Västerbottens län. Arkivet innehåller uppteckningar och intervjumaterial på samiska, finska och svenska dialekter. Samlingarna gällande musiklivet i norr är omfattande liksom den mycket stora ortnamnssamlingen. SOFI är remissinstans när det gäller namn på de allmänna kartorna. Hänsyn ska tas till de nationella minoritetsspråken och det samiska ortnamnsstandardiseringsarbetet har under flera år bedrivits på DAUM.

DAUM:s verksamhet började för femtio år sedan som ett projekt där man skulle kartlägga övre norrlands dialekter och samtidigt samla folkminnesmaterial rörande andlig kultur, levnadsförhållanden m.m. Institutionen har aldrig varit stor, i personal räknad, men arkivmaterialen är mycket omfattande och viktiga för kunskapen om förändringar i människornas uttrycksformer och levnadssammanhang.

DAUM är en arkivbildare i statlig regi men arkivmaterialens innehåll skiljer sig väsentligt från det arkivmaterial som sorteras i Riksarkivet och i Landsarkiven. Eftersom de verksamheter som kom att ingå i myndigheten SOFI, däribland DAUM, koncentrerade sig på människornas individuella uttryck så har ett material samlats där människorna själva beskriver sin tillvaro till skillnad från de betydligt större statliga arkivmaterialen som dokumenterar själva samhällsorganisationen och dess beskrivning av människorna. Att ur ett demokratiskt kulturarvsperspektiv låta människorna själva komma till tals var

kanske inte den primära tanken för alla de insamlare som av olika anledningar skapade värdefulla samlingar. Man har nog först och främst försökt hinna rädda kulturella uttryck som har varit på väg att gå förlorade. Men idag har dessa uppteckningar och intervjuer fått en stor betydelse i sammanhang som insamlarna inte hade kunnat ana. T.ex. att barnbarn till dessa människor som levde så långt från "den lärda världen" en dag skulle betrakta materialet med forskarögon.

Utanför kulturarvs- och forskningsinstitutionerna har under de senaste årtiondena intresset ökat för lokalhistoria, släktforskning, traditionellt hantverk m.m. och många dokumentationer har gjorts. Ofta är en skriftlig produkt målet med arbetet och man tänker kanske inte på det värde som t.ex. fotografierna som inte fick plats i boken eller kassetterna med intervjuer kan få för andra. Detta gäller även akademisk forskning där man skapar eget källmaterial t.ex genom intervjuer.

Samlare och forskare går ur tiden och värdefulla arbeten försvinner. För DAUM:s del så handlar insamlingsarbetet nu till stor del om att ta hand om andras insamlingsarbeten, ofta i form av inspelningar gjorda av privatpersoner. Inom SOFI prioriteras just nu digitalisering av inspelningar. I Uppsala räddas bl.a. de sköra lackskivorna med inspelningar på samiska som gjordes under 1930-40 talet. Digitalisering innebär fördelar men enbart om teknik väljs som fungerar långsiktigt och det är inte lätt att välja i utbudet av digitala produkter så att kortsiktiga lösningar undviks. I arkiven finns ett stort och spännande material som skulle må bra av att kommenteras och kompletteras av intresserade personer som har någon relation till innehåll och personer. Glädjande är det att allt fler söker sig till arkiven. Arkiv och museer har fått en ny funktion i att hjälpa till när den muntliga eller handgripliga traderingen är bruten. Sydsamisk jojk är ett exempel på detta.

Karl Tiréns inspelningar som till största delen finns bevarade hos Musikmuseet i Stockholm och hans uppteckningar, gjorda under 1910-talet, är nu till stor hjälp för alla som intresserar sig för den samiska sången. Han kan också ses som ett exempel på förhållandet mellan vetenskaplig produkt och ett källmaterial som nästan gick förlorat. Karl Tiréns uppteckningar publicerades av Nordiska Museet år 1942, på tyska för en i första hand vetenskaplig publik. Det är denna utgåva som har fått ge bilden av hans gärning. Hans arbete presenterades på ett sätt som passade in i den tidens sammanhang. Som tur var sparade man inom familjen hans gamla notböcker, dagboksanteckningar, brev m.m. som så småningom kom att finnas tillgängliga på DAUM. Detta är nu ett viktigt material, inte minst då det gäller hans jojktexter som bearbetades av språkforskare innan publiceringen år 1942. Dagens forskare är intresserade av att komma så nära uppteckningsögonblicket som möjligt, därför är det tur att så pass mycket finns kvar efter Karl Tirén. Arbetet med hans källmaterial kommer att resultera i en nyutgåva på svenska av "Die lappische Volksmusik".

För den som vill veta mer om Karl Tirén så finns DAUM:s bok "Jojksamlaren Karl Tirén" av Gunnar Ternhag. Musikmuseet har nyligen gett ut en CD med ett urval av Tiréns fonografinspelningar. Statens ljud

och bildarkiv, SLBA, har en webpresentation av fonografens historia i Sverige och en databas över i arkiv bevarade cylindrar. Via Nasjonalbibliotekets hemsida kan man uppleva "Karl Tiréns koffert" som Stig Bang presenterar för oss. En erfarenhet av mitt arbete som arkivarie är att många personer håller på med samma eller överlappande arbeten och att risken för dubbelarbete ofta är överhängande. T.ex. att man gör utskrifter av samma inspelning m.m. Det bästa är när forskare som har använt arkivmaterial lämnar kopior på sina arbetsresultat till arkivet. På så sätt kan även sådant material som inte fungerar i t.ex. en uppsats bli till nytta för andra och därmed borde ju detta även minska känslan av att ha slösat bort tid på fel sak. Eftersom det börjar bli allt mer efterfrågan på mer lättillgängliga presentationer av pågående forskning och forskningsresultat så kan "kringmaterial" bli av stort värde i ett förmedlingsperspektiv. Allt fler privatpersoner och intressegrupper gör i olika syften insamlingar och dokumentationer. Att samarbeta med institutioner inom samma ämnesområden kan kanske vara ett sätt att lösa en del problem både då det gäller bevarande och tillgängliggörande. För tidsbegränsade projekt är detta mycket viktigt. Exemplet på försvunna dokumentationer är många men med ganska enkla medel kan olyckor undvikas.

Forfatter Stig Bang :

Se :

<http://www.nb.no/tirenskoffert/index.html>

Tirens koffert

Førsteamauensis Jostein Lorås:

Kulturelle prosesser i samiske miljø på Helgeland og i Västerbotten ca 1800-2000

Skogens betydning som materiell og symbolsk ressurs i sørsamiske miljø.

Overskriften representerer søkerens delprosjekt, som er underordnet rammeprosjektet:

Samarbeidspartner er Ove Larsen med prosjektet: Sørsamisk musikkultur – aktuell uttrykksform eller historisk levning? Det følgende er langt fra en utfyllende prosjektbeskrivelse og er kun ment som en mindre utdyping av innlegget på konferansen.

Bakgrunn

Vitenskapelig er samisk kultur og historie på Helgeland og i Västerbotten fremdeles mangelfullt utforsket. Spesielt gjelder dette den norske siden av grensen. Det finnes kun et fåtall vitenskapelige avhandlinger, enkelte kapitler i bygdebøker og noen kulturminnerapporter, årbokartikler og en del fragmentariske opptegnelser, som i sum danner et viktig referansemateriale i et forskningsprosjekt.

Målet for et samarbeid er å utvikle ei flerfaglig prosjektskisse på tvers av riksgrensen og i norske forskningsmiljø. Rammeprosjekt skal handle om kulturelle prosesser som forskere kan knytte seg til, der hensikten er å ha noen felles metodiske

og teoretiske tangeringspunkter, uten at en skal utvikle en samlende teori eller skrive en heldekkende sammenfatning om de historiske prosessene i området. Hensikten er å analysere den sørsamiske kulturen fra ulike synsvinkler, noe som vil tilføre ny og interessant viten om regionale utviklingstrekk.

Bosetting og utbredelse

Det er allment akseptert at samene som etnisk folk har hatt tilhold på Helgeland i kanskje to tusen år,¹ i en kultur som ikke har kjent nasjonale grenser for sin eksistens eller subsistense virksomheter. Derfor kan vi vanskelig studere samene utelukkende som et folk hørende til på Helgeland. For å forstå de kulturelle prosessene som samene har vært involvert i og bærere av, må derfor blikket også rettes mot Trøndelag og de svenske grenseområdene, langt inn i Västerbottens skoglandskap.

Ut fra kulturminner, folketellinger, kart, opptegnelser, grenseprotokoller, misjonsberetninger, reisebeskrivelser og tradisjonsstoff kan vi anta at samenes utbredelse og bosetting i tidligere tider fantes over store deler av Helgeland. Imidlertid er denne kunnskapen mangelfull. Spesielt er ytterligere registreringer av kjente og mer ukjente typer kulturminner nødvendig, som for eksempel kulturspor i trær. Det vil fremskaffe mer kunnskap om hvilke områder samene har brukt i ulike historiske epoker og hvilke ressurser de har nyttet.

¹ Stenvik 1985:278

Vitenskapelig registrering og tolking av samiske kulturspor i trær er tidligere aldri blitt gjort i Norge og derfor representerer dette et nybrottsarbeid, som vil bidra til økt innsikt i den samiske bruken av naturen.

I dag kan en hevde at den sørsamiske befolkningen er fragmentert og kulturelt splittet, men historisk har den i et langt tidsrom likevel formet og representert en relativt homogen og livskraftig kultur. Samene holdt ikke bare til i innlandets skoger, men også i kystområdene, og kombinerte blant annet maritime næringer, reindrift, jakt og fangst som grunnlag for overlevelse. Likevel var innlandet og trolig også fjordene hovedområder for bosetting. I fjorbotner og andre steder var de årlige 'finnemarkedene' møteplasser for kommers og handel mellom samer og nordmenn. Spørsmålet blir hvilken kulturell påvirkning slike møter hadde for den samiske befolkningen. Både pengeøkonomiens betydning og den begynnende vareflommen må ha satt betydelige spor i den samiske identiteten som naturfolk.

Utover 1800-tallet ble de høyereliggende områdene av Västerbotten og det helgelandske innlandet bosatt og dyrket. Store områder som tidligere var nyttet av den samiske befolkningen, som da var blitt relativt spesialiserte reindriftsutøvere, fikk nå atskillig flere brukere. Bønder slo seg ned i alle de store dalførene, ofte også i sidedalene, og det utviklet seg en eskalerende konkurranse om vitale ressurser i bygdens produksjonslandskap. I denne situasjonen ser vi at samer også ble bofaste, dyrket jorda og skaffet bufe. En mer heterogen samisk kultur oppsto gradvis, og de kulturelle relasjonene mellom nybyggere og samiske miljø ble forsterket.

Fra 1860 åra inntok store tømmerkompani deler av kjerneområdene for sørsamene på

Helgeland. En storstilt hogst ble igangsatt og de rike skogressursene ble utplyndret. Denne virksomheten førte til en økonomisk høgkonjunktur og omleggingen til pengeøkonomi og kjøpevaner akselererte.² Staten kjøpte senere det meste av de uthogde områdene, men satte selv i gang store flatehogster fra 1950-åra. Hvordan forutsetningene for reindrifta og andre måter å utnytte skogen på endret seg, samt hvordan gamle normer og verdier ble satt på prøve i kjølvatnet av avskogingen, er imidlertid ikke utforsket.

Kulturelle prosesser

Kulturbegrepet har vært gjenstand for inngående drøftinger og det finnes en lang rekke definisjoner.³ Med den nye kulturhistoria har også kulturbegrepet fått et nytt innhold for historikere. Kultur kan forstås som relasjoner som stadig endres. Vi ønsker å knytte oss til en antropologisk tilnærming, der kulturens meningsproduksjon, "dreier seg om norm- og verdimønster slik de oppleves av folk og slike de fremtrer i handling og resultat av handlinger".⁴ Denne oppfatningen er i slekt med E. P. Thompsons handlingsrettede kulturbegrep, der erfarings- og opplevelsessida står sentralt. På den måten framstår kultur som en kontinuerlig prosess som endrer og endres av mennesker.⁵ Men når noe gammelt blir tatt i bruk i en ny kontekst, skifter den kulturelle betydningen mening.⁶ Gjennom konkrete handlinger kan mennesket i teorien endre kulturen fortløpende. Enhver

² Jacobsen 1975:214

³ Gullestad 1989:17 ff., Hannerz 1992:3, Geertz 1973:14.

⁴ Slettan 1994:35.

⁵ Smst:59. Slettan viser til Thompson 1981.

⁶ Kaldal 1995:76. "Det handlar om ein prosess der det nye hentar energi frå det gamle, og der det gamle får nytt liv og ny betydning ved å bli teke i bruk i ny samanheng". Programmatisk betyr det "....., at kultur faktisk finst berre ved å vere i bruk. Og ved å vere i bruk, er det stadig ein sjanse for at meininga, betydninga, kan bli endra".

reproduktiv handling er en potensiell transformasjon. Individet er ikke bare et kulturelt produkt, men produserer sjøl kulturell endring aktivt.⁷

Med nyere kulturhistorie har konstruksjonsbegrepet kommet på dagsorden i den faghistoriske debatten. Selve virkeligheten oppfattes som konstruert, skapt som del av en kulturell prosess. På den måten kan koder, betydningslag og meningssammenheng i teksten gi viktig informasjon om den kollektive kulturen i et samfunn. Det kan gi ny forståelse av tilvante oppfatninger og synspunkter. En slik bruk av kulturbegrepet vil bryte med de mer essensialistiske synsmåtene som forklarer kulturelle aspekter med faste og 'sikre' kjennetegn i et forsøk på å påvise 'sanne' uttrykk.

Et relevant analytisk utgangspunkt kan dermed være å betrakte endringer i de samiske miljøene som kulturelle prosesser. I stedet for å analysere kultur ved hjelp av velbrukte begreper, som for eksempel livsform, som ofte forstås som noe statisk og idealtypisk, eller å bruke begreper som modernisering eller utvikling, som implisitt gjerne uttrykker en lineær virkelighetsforståelse, hvor den ene perioden skjematisk avløser den andre, og hvor begrepene ofte blir for strukturelle, generelle og samlende i dikotomier, kan kulturen sees som en dynamisk, sammensatt prosess, hvor flertydighet og særegenheter trer fram. Uttrykket det 'usamtidiges samtidighet' fanger opp noe av dette, dvs. at kulturelle fenomener som vanligvis finnes i ulike epoker kan påvises i en og samme tidsperiode⁸. I en slik analyse vil menneskers egne begreper og forestillinger danne et viktig utgangspunkt, og i dette perspektivet blir mangfold og variasjon mer sentralt å avdekke enn å

konstruere lovmessigheter og generelle mønster for menneskelig handling.

Vi ønsker altså at den samiske kulturen ikke bare skal analyseres som en entydig speiling av storsamfunnets utvikling, men også som en kultur som et godt stykke på veg, kan oppfattes og forstås uavhengig av ytre påvirkning. Det kan gi nytt innsyn i manifestasjoner av kulturell aksept, sammensmelting, motstand og avvisning som det nye avstedkommer. Det innebærer på den ene siden å kartlegge det økonomisk fornuftige i dagliglivets alle gjøremål, hva levemåten til samene faktisk bestod av og muliggjorde. Samtidig kan en gjennom innforlivelse og fortolkning begripe de dypere liggende strukturene gjennom en kulturalanalytisk tilnærming til problemfeltet. Å koble historie og antropologi blir dermed nødvendig i dette prosjektet, både ut fra metodiske og teoretiske overveielser.

Så blir spørsmålet, hvilke tema i den samiske kulturen kan være interessante å undersøke nærmere?

Sørsamene blir gjerne oppfattet å høre fjellet til, iallfall på den norske siden av grensen, men historisk vet vi at dette ikke stemmer. Mye tyder på at samene holdt til i lavereliggende områder, i frodige og produktive deler av landskapet slik som på elveslettene i Susendalen, og at det skjedde en gradvis forflytning opp mot fjellet i konkurransen med nybyggere og bønder. Forestillingen om at samene alltid har hørt den lokale periferien til geografisk er likevel seiglivet, men faktum er at skogen må ha vært vel så viktig som fjellnaturen i et lengre historisk perspektiv.

I og med at samene som folk har vært avhengig av naturen gjennom det aller meste av sin historie, er det nærliggende å stille følgende problem:

7 Hastrup og Ramløv 1989:21

⁸ Kaldal 2000:13 f.

Hva har skogen betydd historisk i ulike samiske miljø på Helgeland og i Västerbotten?

Skogens mange betydninger kan analyseres på flere måter, ut fra ulike teoretiske og metodiske vinklinger. Samtidig er ikke de samiske miljøene homogene, iallfall ikke hvis vi fokuserer på siste del av 1800-tallet og framover. Da finner vi sjølsagt reindriftssamen, men også den bofaste småbrukarsamen og den samiske lønnsarbeideren, enten som skogsarbeider eller ansatt i industrielle yrker. Deres bruk av skogen som økonomisk ressurs må ha vært nokså forskjellig. Derimot vet vi lite om den symbolske tilegnelsen av skogen og hva den har betydd og betyr for samenes identitet i dag. Vi skisserer her tre ulike tilnærminger til måter å analysere skogens betydning på, som:

1. Økonomisk ressurs
 2. Etnobiologi
 3. Kulturell konstruksjon
1. Dette punktet avspeiler et rent materielt forhold til omgivelsene, hvor subsistensproduksjon og ressursenes umiddelbare ernæringsmessige og økonomiske verdi teller, for eksempel vinterbeitenes betydning for reindrifta. Den allsidige ressursutnyttelsen gjennom året og samenes mangesysleri er her selve kjernen. Samtidig er eiendomsforhold og rettighetsspørsmål viktige momenter.

2. Punktet sier noe om hvordan skogen ble brukt og hvilke kunnskaper og oppfatninger som ledsager denne bruken.⁹ Det biologiske mangfoldet, med vekt på den enkelte arts betydning for tilpasningen til ulike skogsmiljø står her sentralt, men også de praktiske, estetiske, kognitive og emosjonelle relasjoner vil stå i fokus. Etnobiologien inkluderer med det også forestillinger, oppfatninger og holdninger til skogen, som da tolkes som reelle kulturelle uttrykk.

4. Her handler det om skogen som kulturell konstruksjon, hvor altså koder, betydningslag og meningsinnhold tolkes ut av et allsidig kildemateriale, hvor bla. intervjuer blir viktige. I et konstruktivistisk perspektiv vil fortolkningen være rettet mot opphavssituasjonen og hvordan mennesker konstruerer fortellinger som del av sin identitetsbygging. Da blir målet å finne ut hvordan forestillingen om skogen er blitt formet hos ulike samiske grupper, like mye som betydningen av de materielle ressursene. Kildene må dermed også leses faktisk, sjøl om den narrative lesemåten må bli viktigst i en analyse som inntar et konstruktivistisk perspektiv. Men sjøl materielle forhold kan med god grunn leses narrativt, det handler aldri bare om å 'eie', 'ha' eller 'lage', alltid handler det samtidig om å 'tilegne' et meningsinnhold eller betydninger¹⁰. Bruken av furubark i samiske miljø kan være ett inntak til å kle av lag av betydninger, og dermed vil både materielle og symbolske tilegninger bli gjenstand for tolkning. I tillegg er det et poeng å finne ut hvordan bevisstheten om den nye kunnskapen om barktaking vil komme til å prege samers selvrefleksjon og identitetsbygging, som del av den kulturelt baserte konstruksjonen av skogen.

Litteraturliste

(litteratur kun referert til i prosjektbeskrivelsen)

Geertz, Clifford: The interpretation of cultures. New York 1973.

Gullestad, Marianne: Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge. 1989.

Hannerz, Ulf: Cultural complexity. Studies in the Social Organization of meaning. New York. 1992.

Hastrup, Kirsten: Kultur som analytisk begrep. I: Hastrup, Kirsten og Ramløv, Kirsten (red.). Kulturanalyse. Fortolkningens forløp i antropologien. Akademisk Forlag 1989.

Jacobsen, Kjell: Overgangstid. Vefsnbygdene ca 1820-1900. Vefsn bygdebok, bind II. Mosjøen 1975.

Kaldal, Ingar: Arbejdets kulturer – hvordan studere dem? Arbejderhistorie nr. 3 – 1995. (dansk)

Kaldal, Ingar: Skog, arbeid og dagligliv i kvinners og menns fortellinger fra Trysil og Nord-Värmland etter 1930. I: Skogsliv. Kulturella processer i

⁹ Svanberg og Tunon 2000: 13 ff.

¹⁰ Kaldal 2002:71

nordiska skogsbygder. Red: Kaldal, Ingar, Johansson, Ella, Fritzböger, Bo och Snellmann, Hanna. Falun 2000.

Kaldal, Ingar: Frå sosialhistorie til nyare kulturhistorie. Oslo 2002.

Slettan, Dagfinn. Minner og kulturhistorie. Teoretiske perspektiver. Nr. 4 Skriftserie fra Historisk Institutt, Universitetet i Trondheim. 1994.

Stenvik, Lars: Samer. I: Pettersen, Kristian og Wik, Birgitta (red.): Helgelands historie, bind I. Fra de

eldste tider til middelalderens begynnelse ca. 1030. Mosjøen 1985.

Svanberg, Ingvar og Tunon, Håkan: Samisk Etnobiologi. Människor, djur och växter i norr. Falun 2000.

Thompson, Edward: The politics of Theory. I: Samuel, Raphael (ed.). People's History and Socialist Theory. London 1981.

Doktorgradsstipendiat Jorunn Jernsletten :

-mine erfaringer som nordsamisk forsker i sørsamisk område

-endel dårlige erfaringer med nordsamer og forskere hadde gjort folk skeptiske

-måtte vise selv hva jeg stod for og hva jeg kom til å skrive om

-grunn til at jeg gjør feltarbeid på Majavatn på doktorgrad: skulle se på folks forhold til landskap, spesielt interessant å møte de som hadde vokst opp med reindrifta og var mye ute hele året, måtte være der folk bor, lettest å fortsette med folk jeg kjente fra feltarbeid på sameskolen våren 1998, og bli kjent med flere der.

-må forstå historisk bakgrunn, at den sørsamiske historien er lite kjent og respektert blant norske, og at sørsamer derfor føler seg tvunget til å forsvare seg i alle sammenhenger

-viktig for samholdet å kjenne slektsforholdene, som forsker må man derfor også sette seg inn i dette

-som Louise Bäckman har påpekt; når det gjelder samisk religion har forskere generelt tatt lite høyde for regionale forskjeller. Man har plukket eksempler fra kildekriftene og sydd dem sammen uten å påpeke den geografiske spredningen. Mye av det som omtales som samisk religion er direkte fra sørsamisk område.

-i dagens forskning er det viktig å få frem regionale forskjeller, men også mangfoldet innenfor det sørsamiske området. Dette trengs som grunnlag både for mer lokaltilpassede politiske beslutninger, og for å synliggjøre alle framtidsmulighetene for sørsamisk ungdom.

Førsteamauensis Ove Larsen :

”Sørsamisk musikkultur – aktuell uttrykksform eller historisk levning”.

Bakgrunn

Samene som folkegruppe i Norge utgjør cirka 20.000 mennesker, bosatt fra Finnmark i nord til Femunden i sør. Majoriteten av den samiske befolkningen er bosatt i Finnmark, der reindrift fremdeles utgjør et vesentlig innslag i samisk sysselsetting, samtidig som den representerer en historisk fundert markering av samisk identitet. Den samiske befolkningen i Norge anses samtidig som del av en større etnisk samisk befolkning som historisk har vært bosatt i Sameland (Sapmi), som strekker seg fra norskekysten og østover til Kola, gjennom Norge, Sverige, Finland og Russland. I Norge bor det nordsamer, østsamer, lulesamer og sørsamer. I 1987 ble et eget Sameting vedtatt opprettet, og i 1990 ratifiserte stortinget ILO's (International Labour Organisation) konvensjon nr. 169, og samene ble anerkjent som del av verdens urbefolkning. Ikke minst som følge av dette har samene som befolkningsgruppe gradvis fått øket innflytelse og oppmerksomhet. Forskning innenfor samiske emner og områder bedrives i dag ved flere høyere utdannings- og forskningsinstitusjonene i Norge, med de største miljøene knyttet til Universitetet i Tromsø, Samisk høgskole og Nordisk samisk institutt i Kautokeino. En vesentlig del av denne forskningen dreier seg, naturlig nok, om ressursforvaltning og samenes rett til den naturen som har vært grunnlaget for tradisjonell samisk næringsvirksomhet. Mange av forskerne er også opptatt av samisk språk og kultur, ikke minst som grunnlag for videre vekst og styrking av samisk identitet og sjølførelse.

Sydsamisk kultur

Det sørsamiske området strekker seg fra Saltfjellet i nord til Hedmark i sør, og i Sverige fra Arjeplog i nord til Herjedalen i sør. Vi finner sørsamer langs fjordene i Nordland og Nord-Trøndelag og vi finner dem i innlandet til langt ned mot Bottenviken i Sverige (Jetne 1999). I dag regnes ca. 3000 mennesker som sørsamer i dette området (ibid.). Det sørsamiske området i Norge hadde ved valget i 1997 506 stemmeberettigede i valgkretsen (op.cit.). Slik sett er sørsamene en ”minoritet” i den øvrige samiske minoriteten. Dette gjenspeiles også i den relativt manglende oppmerksomhet som sørsamisk språk- og kultur har fått i forhold til den nordsamiske befolkningen.

Samisk musikkforskning

Samiske musikkuttrykk, som tradisjonelt har omfattet joik¹¹, har vært gjenstand for ulike forskningsmessige innfallsvinkler. Alt fra de første normative beskrivelser fra 1600-tallet, fortrinnsvis utført av prester og misjonærer (Edström 1978:15), til 1900-tallets musikkforskere, etnografer, språkforskere og andre med interesse for samisk kultur (ibid.). En del større verk, for eksempel Launis (1908) ”Lappische Juoigos-Melodien”, liksom Roung (1975), og for sørsamene i første rekke svenske Karl Tirøns bok ”Die Lappische Volksmusik” (1942), (jf. Terhag 2000), følger i stor grad i sporene til den tidlige folkemusikkforskningen generelt, i det at man i første rekke er opptatt av å skrive

¹¹ Joik beskrives av Edström (1978: 1ff) som ”...att på samisk maner sjunga en traditionell samisk melodi”. Graff framhever at joiken ”... er meningsbærende tekstlig-musikalske uttrykk i sosiale kommunikasjonssammenhenger, konstruert og framført etter egne regler. Joiking er kommunikasjonshandlinger som forutsetter bakenforliggende kollektive koder og som resulterer i manifestasjoner som kan analyseres strukturelt (Graff 2001:42). Graff tillegger all joik en referansefunksjon, joikene uttrykker en grunnleggende henvisningsrelasjon og et referanseobjekt, m.a.o. en langt større vekt på kontekstualiseringsaspektet.

ned og dokumentere historiske melodier i noteskrift. Den samme interessen karakteriserer Lüderwaldts doktoravhandling fra 1976 om joik i Norge, nærmere bestemt i Finnmark. I 1978 ble den første doktoravhandlingen om "Den samiske musikkulturen – en källkritisk översikt" publisert av den svenske musikkforskeren Karl – Olof Edström. Her drøftes og systematiseres ulike sider ved samisk musikkultur i så vel et kulturhistorisk, som et mer musikkanalytisk perspektiv. Ola Graffs magistergradsavhandling fra Universitetet i Oslo (1985) konsentreres også i første rekke om musikalske særtrekk ved en joiketradisjon. Graffs doktorgradsavhandling (2001) går mer i retning av et musikkrelatert restaureringsprosjekt av en eldre joiktradisjon på vestkysten av Finnmark, og viser hvordan denne kan tolkes som et supplement til tidligere oppfatninger om joikens utbredelse og interaksjon med det norske storsamfunnet. Joik har også fanget forskeres interesse utover det strengt musikkvitenskapelig fagfeltet. Både innenfor historie, antropologi og litteraturforskning har man interessert seg for denne musikkformen. (Gaski, Jernberg m.fl.) Typisk for det meste av publisert litteratur som omhandler samisk joik, er imidlertid at den i stor grad tar opp samisk joik ut i fra ulike historiske perspektiv, gjerne med musikalsk vektlegging slik som vi kjenner den fra kunstmusikalsk verkanalyse. I liten grad behandles den "samtdskulturen" som mye av den nye samiske musikken i dag er et uttrykk for. Olle Edstöm har imidlertid fulgt opp sin interesse for samisk joik fra sin avhandling (Edstöm 1978), med å skrive artikler om bl.a. den sydsamiske musikeren Frode Fjellheims prosjekt Jazz Joik Ensemble. Edström (1998) tar her opp hvordan sydsamisk joik både forholder seg til de historiske kildene (Karl Tiréns nedtegnelser), og hvordan den uttrykker seg gjennom nye tilknytningspunkter til populærkultur og jazzsjangeren. Også den

svenske antropologen Alf Arvidsson er opptatt av nye samiske uttrykk, men da som grunnlag for komposisjoner innenfor kunstmusikksjangeren (1998).

Problemstillinger

Mitt forskningsprosjekt ønsker i første rekke å fokusere på sørsamisk musikk slik den kommer til uttrykk i en samtidskontekst. Jeg søker derfor å fokusere problemstillingene omkring en generell diskurs knyttet til karakteristika ved revivalbevegelser og revitaliseringer generelt (Rosenberg 1993), (Livingston 1999) (se også Larsen 2001 og 2002), slik de framkommer innenfor flere folkelige musikkformer. Innenfor dette emnet ligger også en generell problematisering av bruk av nye uttrykksformer relatert til dagens "world-music" virkelighet (Taylor 1997) slik det innenfor det samiske området klart kommer til uttrykk i forhold til nordsamisk musikk. Dette medfører en grunnleggende problemstilling knyttet til hvordan den sørsamiske musikkulturen presenteres i dagens samfunn, og hvilke musikalske virkemidler som brukes for å formidle en sørsamisk identitet i en ny kontekst, preget av bl.a. en globalisert musikkindustri. Dette innebærer i praksis at jeg i hovedsak tar utgangspunkt i musikere som er opptatt av å inkludere i sørsamisk musikk uttrykk som spenner fra tradisjonell sørsamisk joik, til mer sammensatte uttrykk, der joik eller joikemelodier, blir blandet med elementer fra dagens ulike populærmusikalske¹²

¹² Populærmusikkbegrepet har blitt tillagt ulikt innhold til ulike tider. Middleton (1990) skisserer den historiske utviklingen innenfor det man historisk har betraktet som "populært", og konkluderer med at "'Popular music' (or whatever) can only be viewed within the context of the whole musical field", og at denne alltid vil være "... in movement" (Middleton 1990:7). Middleton poengterer m.a.o. en kontekstualisering av populærmusikkbegrepets innhold. Slik vil forståelsen av populærmusikkens innhold variere med ulike sosiokulturelle og historiske forhold, fra "Tin Pan Alley-musikken" i 1880-årenes USA, til dagens pop og rock med utgangspunkt i 50-tallets afrikansk-amerikanskinspirerte "rock n' roll".

uttrykk. Som eksempler på en slik "postmoderne" tilnærming kan nevnes Frode Fjellheims "Jazz Joik Ensemble" og "Transjoik". Fra Sverige kan nevnes utøvere som Lars Jonas Johansson og hans gruppe "Almetjh tjöönkeme" (Tärnaby), Krister Stoor (Umeå) som også har eksperimentert med nye arrangementer, og Jörgen Stenberg (Malå) som har vært mest opptatt av tradisjonell utøving.

Felles for de nevnte utøverne er at de benytter historiske nedtegnelser og opptak fra samlingene til Karl Tirèn som grunnlagsmateriale for sitt repertoar, og blander disse tradisjonelle uttrykkene med populærmusikk, eller virkemidler fra populærmusikk.

Jeg er også interessert i å avdekke hvorvidt det foreligger, og i tilfelle hvilke, "ideologiske" føringer som grunnlag for utøvernes bruk av sørsamisk joikmateriale i sin musikalske virksomhet. Her ønsker jeg å belyse ulike begrunnelser som ligger til grunn for deres repertoarvalg, og om disse vurderingene og normene kan tolkes som uttrykk for en musikalsk markering av en samisk identitet og sjølførståelse. Det vil dessuten være vesentlig å avdekke hvordan det samiske miljøet oppfatter at denne musikken har betydning, og hvordan slike uttrykk forhandles i miljøet med hensyn til samisk identitet, både internt og i forhold til omverdenen¹³. Kan for eksempel ulike musikalske innfallsvinkler, fra tradisjonell joik til populærmusikalske uttrykksformer, være eksempel på diskurser som kan kategoriseres innenfor dikotomiske begreper som tradisjonalitet kontra modernitet, og i tilfelle, hva er det sørsamiske innholdet i denne diskursen?

¹³ Sosiologen P. Bordieu betrakter det franske samfunnet ut i fra et slikt "forhandlingssynspunkt", der den "kulturelle kapitalen", og makten til å definere denne (her: den samiske musikken), gir grunnlag for en smakshierakisk distinksjon mellom klassene i samfunnet, og dermed også grunnlag for herredømme over andre.

Teori og metode

Revivalbevegelser¹⁴, slik de nevnte sørsamiske uttrykkene må kunne karakteriseres som en del av, er behandlet av flere forfattere. Neil V. Rosenbergs bok "Transforming Tradition" (1993), tar opp revitaliseringen av ulike typer amerikansk folkemusikk, mens Kay Shelemay (2001) analyserer det samme fenomenet i forhold til "tidligmusikk-bevegelsen". I Sverige har Märta Ramsten (1992) beskrevet slike endringer i svensk folkemusikk, mens den amerikanske etnomusikologen Chris Goertzen (1997) har gitt en tilsvarende bred analyse av norske forhold. Felles for de ovenfornevnte eksemplene er at de alle tar utgangspunkt i et empirisk materiale som viser ulike musikalske uttrykk og kulturelle kontekster, og som danner grunnlag for en bred etnomusikologisk¹⁵ analyse. Tamara Livingston (1999) har forsøkt å utvikle en generell teori for å beskrive felles kjennetegn ved ulike musikalske "revival-bevegelser". Livingston framhever bl.a. at slike bevegelser kjennetegnes av at de består av en gruppe entusiaster, man benytter informanter eller historiske kilder, man har en felles ideologi, man organiserer seg i ulike interesseorganisasjoner og man er ikke-komersielle. Sjøl om de kriteriene hun legger til grunn for sin analyse kan diskuteres, bl.a. synes hun å overse betydningen av globaliseringstendenser som grunnlag for å forstå slike historiske bevegelser (se bl.a. Dybo 2004), vil momentene fra Livingston danne et

¹⁴ Revivalbegrepet oppfattes gjerne som gjenopplivelse av tidligere folkemusikalske former, og/eller som fornyelse av allerede eksisterende folkemusikalske former (se for øvrig Larsen 2002).

¹⁵ Etnomusikologi, slik Nettle fremstiller det, har ingen entydig definisjon. Han nevner som eksempel på en mulig innsirkling av området en slags definisjon som «...the study of music in and as culture» (Nettl 1980:1), og lister opp 5 kjennetegn som på generelt grunnlag kan beskrive etnomusikologiens interessefelt: det universelle balansert mot lokal variasjon, vektlegging av feltarbeide som metode, muligheten for å notere og analysere musikk visuelt og verbalt, insisteringen på at musikk bare kan forstås i sin kulturelle kontekst og til slutt: interessen for prosesser.

metodisk grunnlag og en plattform for analysen av den sørsamiske kulturen. Som et paradigmatisk bakteppe for analysen vil det ligge en grunnforståelse av historien og kulturanalysen som prosess, i motsetning til forestillingen om rekonstruksjon av en fiksert tradisjon (for denne diskusjonen se Hobsbawm og Ranger 1983).

Metodisk bygger prosjektet på analyseredskaper hentet fra kvalitativ metode. I første rekke intervju og deltagende observasjon. I tillegg til analyser og vurderinger av musikkseksempler. Liksom flere tidligere forskere på samisk kultur (Tirèn, m.fl.), vil også undertegnede være preget av manglende språkkompetanse innenfor sørsamisk språk. Dette vil forhåpentligvis kompenseres ved at store deler av det sørsamiske miljøet i relativt liten grad behersker eller benytter sørsamisk språk i daglig tale. Undertegnede har heller ikke vokst opp i, eller på annen måte vært på innsiden av, den sørsamiske kulturen. Men heller ikke her synes problemene uoverstigelige, ettersom det sørsamiske miljøet i stor grad har vært en integrert del av det norske, både p.g.a befolkningsgrunnlaget og assimileringen generelt.

De ovenfornevnte momentene aktualiserer imidlertid det klassiske kulturanalytiske dilemmaet om emisk, kontra etisk¹⁶ innfallsvinkel til forskningen, slik bl.a. antropologen Trond Thuen har formulert det: "Hvordan kan man innenfor rammen av ett språk gjengi og beskrive oppfatninger, følelser, tenkemåter, institusjoner, kosmologier osv. slik at de blir "sanne" i forhold til det innhold de har

¹⁶ I forskningslitteraturen ofte omtalt som "emisk" (et deltagerperspektiv, basert på normer og forståelse hentet fra "innsiden" av kulturen), i motsetning til "etisk", der man inntar et "tilskuerperspektiv". Begrepene er opprinnelig hentet fra lingvisten Kenneth L. Pike (1967). I mange tilfeller kan det være vanskelig å skille disse nivåene, og Nettl oppfordrer endog til å forsøke å forene perspektivene for å dra nytte av begge (Nettl 1983:141).

innenfor en annen kulturell kontekst, uttrykt i et annet språk? (Thuen 1999:14). Et forsøk på å svare på dette gis delvis av Titon (1997), som understreker nødvendigheten av å erfare og forstå gjennom feltarbeid. I et forskningsprosjekt der det empiriske grunnlaget baseres på folks opplevelser, normer og forståelse, synes det lett å gi sin tilslutning til slike metodiske anbefalinger. Samtidig som en mest mulig fullstendig analyse kanskje nettopp krever at empirien behandles både fra et emisk og et etisk perspektiv, og at disse perspektivene vanskelig kan eller bør skilles, eller behøver å utelukke hverandre.

Litteraturliste

- Arvidsson, Alf (1998): "Joik som musikalisk råvara: användingen av samisk musikk innom svensk konstmusik under 1900-talet", i *Svensk tidskrift för musikforskning*, Stockholm, side 9-24.
- Bordieu, Pierre (1995): "Distinksjonen – En sosiologisk kritikk av dømmekraften", Pax Forlag, Oslo.
- Dybo, Tor (2004): "Folkrock – folkemusikalsk revival eller populærmusikalsk fenomen?", upublisert manus.
- Edström, Karl-Olof (1978): "Den samiska musikkulturen – en källkritisk översikt", *Skrifter från musikvetenskapliga institutionen, Göteborg: 1*.
- Edström, K.O. (1998a): "Om konstruktionen av samisk joik och musikk", i *Saga och sed: Kungl. Gustav Adolfs akademis årsbok*, Stockholm, side 59-81.
- Edström, K.O. (1998b): "How Do We Know What We Hear Is What We Think We Hear? Some Thoughts About the Process of the Socially Constructed Meaning of Music", i P.F. Broman, N.A. Engebretsen og B. Alphonse: *Crosscurrents and Counterpoints, Offerings in Honor of Bengt Hambræus at 70, Göteborg*, side 142-159.
- Goertzen, Chris (1997): *Fiddling for Norway – Revival and Identity*, The University of Chicago Press.
- Graff, Ola (1985): „Joik som musikalsk språk“, magistergradsoppgave, Universitetet i Oslo.
- Graff, Ola (2001): Joik på nordkysten av Finnmark – Undersøkelser over en utdødd sjøsamisk joiketradisjon, Tromsø Museum, Universitetsmuseet i Tromsø.
- Hobsbawm, Eric og Ranger, Terrence (1983): *The Invention of Tradition*, Cambridge University Press.
- Jetne, Einar (1999): "Minifakta om sør-samisk språk og samfunnsliv", Høgskolen i Nesna/Bioplan.
- Larsen, Ove (2002): "Revitalisering av "autentiske" musikkuttrykk som etnomusikologisk problemfelt",

- I *Studia Musicologica Norvegica*, vol. 28, 2002, Universitetsforlaget.
- Larsen, Ove (2003): "Rock som uttrykk for lokal identitet – en studie av rockegruppene "Freak" og "Igor Kill and the Sitting Bulls" fra Hemnesberget", i *Studia Musicologica Norvegica*, vol. 29, 2003, Universitetsforlaget.
- Launis, Armas (1908): "Lappische Juogios-Melodien", *F.F. publications: Nothern Series 3*.
- Livingston, Tamara E. (1999): "Music Revivals: Towards a General Theory", i *Ethnomusicology* vol. 43, no.1, winter 1999.
- Lüderwaldt, Andreas (1976): "Joiken aus Norwegen", Bremen.
- Middleton, Richard (1990): *Studying Popular Music*, Milton Keynes.
- Nettl, Bruno (1980): "Ethnomusicology: Definitions, Directions, and Problems", i E. May (ed.) *Music of Many Cultures*, University of California Press.
- Rosenberg, Neil V. (ed.) (1993): „Transforming Tradition – Folk Music Revivals Examined“, University of Illinois Press, Urbana and Chicago.
- Ramsten, Märta (1992): *Återklang – Svensk folkmusik I förändring 1950-1980*, Skrifter från Musikvetenskapliga institusjonen, Gøteborgs universitet, nr. 27.
- Roung, Israel (1975): "Samerna", Stockholm.
- Shelemay, Kay Kaufman (2001): "Toward an Ethnomusicology of the Early Music Movement: Thoughts on Bridging Disciplines and Musical Worlds", i *Ethnomusicology*, vol. 45, no. 1, winter 2001.
- Taylor, Timothy D. (1997): "Global Pop, World Music, World Markets", Routledge.
- Ternhag, Gunnar (2000): "Joiksamlaren Karl Tirèn", i *Skrifter utgivna av dialekt- ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå*, Serie F, musikliv nr.1.
- Thuen, Trond (1999): "Om konstruksjon og virkelighet. Noen innledende betraktninger. i *Landskap, region og identitet: Debatter om det nordnorske* (red. Trond Thuen), kulturstudier nr. 3, Norges forskningsråd.
- Tirèn, Karl (1942): "Die lappische Volksmusik. Aufzeichnungen von Juikos-Melodien bei den schwedischen Lappen. *Acta Lapponica 3*, Stockholm: Nordiska museet.
- Titon, Jeff Todd (1997): "Knowing Fieldwork", i *Shadows in the Field, New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*,(ed. Gregory F. Bartz & Timothy) J. Cooley, Oxford University Press.

Doktorgransstipendiat Sigbjørn Dunfjeld :

Takk for invitasjonen til dette seminaret her på Sijti Jarng. Jeg går ut fra at grunnen til at jeg er blitt invitert til å si noe om forskning og utdanning på dette seminaret, er først og fremst at jeg jobber med et doktorgradsprosjekt nettopp med utgangspunkt i dette området, nemlig Børgefjellet. I tillegg har jeg på ulike måter fått anledning til å være med i deler av det utviklingsarbeidet som har skjedd i grunnskolen i det sørsamiske området det siste 10-året, både som forelder og som valgt representant.

På den korte tiden jeg har til rådighet, har jeg tenkt å si noe om bakgrunn for mitt doktorgradsprosjekt, litt om selve prosjektet og til slutt noe om behovene, så langt det blir tid til det.

I den tiden jeg satt som leder her ved Sijti Jarng, fra høsten 1985 og 4,5 år framover, så var det jo ulike forsknings- og utviklingsbehov med utgangspunkt i samisk kultur og næringsliv som meldte seg eller utkrystalliserte seg, selv om en generelt kan si at det var og er behov for forskning på alle felt som berørte sørsamisk kultur.

Behovet for samisk språkforskning er jo udiskutabel. Det har vært der og er der fremdeles. Avdøde prof. Bergsland fikk jo en del kritikk fra enkelte hold for sitt arbeide, både fra sørsamisk hold og forskningsmiljøer som følte sine posisjoner truet. Men uten hans arbeide og innsats, hadde vi i dag stått helt ribbet og på bar bakke. Som de fleste av oss vet, så var han jo ikke bare språkforsker, men hadde kapasitet til å både sette sine spor innen flere fagområder bla samisk historieforskning, jus og til og med faget duedtie for å nevne noen.

Sijti Jarng har jo som en av sine generelle målsettinger å trygge og videreutvikle samisk språk, kultur, næringer og samfunnsliv. En viktig forutsetning for å kunne gjøre det, er kunnskap om det samiske landskapet og menneskene som har formet dette landskapet, veldig sentral, for ikke å si - helt nødvendig.

Videre ble vurderingen, hva kunne jeg selv med utgangspunkt i mine fagkunnskaper bidra med og hva var vi i stand til å gjøre med utgangspunkt i de ressursene som institusjonen kunne mobilisere.

På 80-tallet foregikk det en debatt om hvordan det samiske kulturlandskapet skulle defineres. Fra samisk forskningshold ble denne debatten frontet av arkeolog og forsker Audhild Skancke. Det eksisterende og dominerende kulturlandskapsbegrepet på den tiden hadde sitt utgangspunkt i landbrukets jordbrukslandskap og det menneskeformede/menneskepåvirkede landskapet. Prof. Michael Jones (1998) har gitt en utførlig beskrivelse av denne debatten. Landbrukets kulturlandskap er som dere vet et totalt forvandlet landskap og hvor norsk landbruks historie er sterkt forankret i. På mange måter er sentrale deler av Norges og den norsk befolknings identitet er forankret i dette landskapet. Hvordan skulle en så kunne forene så totalt forskjellige utgangspunkt og livsmåter og ressursutnytting som er så forskjellige inn i en definisjon.

For å gjøre en historie kort så måtte selvsagt definisjonen utvides slik at det samiske bruksmønsteret og ressursbruk og ikke minst spor av bruk kunne passe inn. Men dette var med utgangspunkt i antropologers og arkeologers samiskfaglige utgangspunkt.

Fra kulturforskere ble det hevdet at landskapet ikke bare var omformet eller påvirket av mennesket som et menneskeskapt produkt, men at det i

tillegg var bærer av kultur. Fra samisk hold ble det hevdet at det samiske kulturlandskap i tillegg til faste kulturelle miner i landskapet også omfatter historiske og kulturelle verdier knyttet til landskapet. Det samiske kulturlandskapet omfatter altså ikke utelukkende landskap hvor samer hadde satt spor etter seg. Et landskap som det var knyttet religiøse forestillinger om og som det på ulike måter var knyttet samiske verdier til, var også et kulturlandskap (Schancke 1987)

Den debatten om kulturlandskapsbegrepet var nødvendig samtidig som den var nødvendig for å få synliggjort det samiske landskapet som et kulturlandskap og plassert den i et vitenskapelig lys og tilgjengelig for videre forskning med nye problemstillinger.

Samisk kultur og samisk tilstedeværelse har på ulike måter opp gjennom historien blitt usynliggjort og det samiske kulturlandskapet er blitt likestilt med et naturlandskap. Dette fordi måten den samiske ressursutnyttningen har foregått på, har etterlatt seg lite fysiske spor. Spor som storsamfunnet har definert som kulturspor og satt positive ladete følelser bak.

Som samisk biolog følte jeg at det var elementer i denne pendelen som ikke var berørt, med utgangspunkt i samisk ressursbruk og definisjon.

Som samisk biolog så jeg jo at det var spor i vegetasjonen, såkalt antropogen påvirkning i vegetasjonen, som det var behov for å studere nærmere, for å komplettere bildet av det samiske kulturlandskapet.

Som utgangspunkt ville jeg se mer på denne samiske påvirkningen av vegetasjonen, en påvirkning som norske biologer ikke tidligere hadde oppfattet som interessant, eller kanskje de ikke var i stand til å se det interessante i det på grunn av sin kulturelle ballast eller kunnskap.

For å gjøre historien kort. I samarbeide med Hans Tømmervik begynte vi på et arbeide med å utvikle en metode for å kartlegge det samiske kulturlandskapet med hjelp av vegetasjonsstudier, både i felt og med utgangspunkt i satellittbilder.

Våren 2002 startet jeg som stipendiat ved Høgskolen i Nord-Trøndelag og opptatt ved NTNU i et doktorgradstudium for en PHD-grad med prosjektet: Saami resource use shaping biological diversity in Northern Norway.

Mitt utgangspunkt er at samisk ressursbruk med utgangspunkt i den samiske ressurstilpasningen, reindriftsnomadisk ressurstilpasning, den intensive reindriften, har skapt vegetasjonstyper som fungerer som økologiske lommer, refugier, med et økt arts mangfold og økologisk variasjon som ikke hadde vært der uten den samiske bruken.

Doh giedt-aevjieh jih lovvebahkh, de grasengene som har oppstått etter samisk intensivt bruk, på ulike oppsamlingsplasser av rein, altså fjellets grasmarker, er refugier for biodiversitet. Dette er det kanskje ikke så mange som har tenkt på.

Dette står unektelig i noe kontrast til den diskusjonen og medieoppslag fra Finnmark med nedbeitede lavbeiter og utstrakt barmarkskjøring som direkte er en trussel for det biologiske arts mangfoldet eller biodiversiteten.

Det er svært viktig også for det samiske samfunnet å ha kunnskap om ulike sider/elementer som har bidratt til å skape det samiske landskapet vi i dag bebor, hvilke ressurser vi har brukt og ikke minst hvordan vi har nyttet og forvaltet dem. Dette er jo kunnskap som skal være en del av den arven vi skal overlevere videre til nye generasjoner. Dette er kunnskap som det er viktig å ha for å kunne nyttegjøres og relateres til de internasjonale avtaler og

konvensjoner Norge har inngått i internasjonalt., eks ILO-konvensjonen.

Det er flere paradokser knyttet til dette temaet. Noe som også skaper et problem i forhold til vernemyndigheter og verneinteresser. Miljøbevegelsene er som kjent sterke opiniondannere i samfunnet.

Det samiske landskapet med fjellområdene er et landskap som er brukt og påvirket gjennom tid med et artsmangfold som til dels er skapt av intensivt samisk bruk. På mange måter er det jo likt jordbrukets kulturlandskap. **Det må brukes for å vedlikeholdes.**

Kulturlandskapet – økosystemet/habitatet/ miljøet krever paradoksalt:

- Forstyrrelser: beite, hogst osv.
- Kontinuitet over tid
- Intensiteten er viktig
- Bevaring av biodiversitet et **umulig** gjennom beskyttet/vernet fredning
- Bevaring av biodiversitet er bare mulig gjennom kontrollert bruk (Olsson 1996)

Målsetting

Hovedmålsettingen med prosjektet er å undersøke hvordan samisk ressursbruk har skapt eller formet fjell-landskapet og mindre miljøer/habitater

Delmål:

1. Å undersøke effekter av samisk ressursbruk på landskapsnivå; hvordan ulike former for aktivitet og ressursbruk har skapt landskapsformer og innholdet av habitatene/lokalemiljøer
2. Å undersøke effekter av samisk ressursbruk på vegetasjon, spesielt de halvnaturlige grasenglokaliteter; hvordan ulike former av aktivitet har formet halvnaturlige

grasenglokaliteter/habitatene og artsinventaret i slike lokaliteter/habitater.

3. Å demonstrere samisk tradisjonelle kunnskaper brukt på utvelgelse av ressurser og deres bruk på landskapsnivå og lokalt og på artsnivå. Her er inkludert tradisjonell kunnskap i å oppdage og identifisere komponenter i landskapet som har ressursdimensjon i samisk kultur, likeledes for lokaliteter/habitater og arter.
4. Å utvikle metoder for å identifisere og kartlegge samisk kulturlandskap basert på satellittdata og forstørret satellitt og flybilder.

Den samiske kunnskapen om samisk ressursbruk er ikke bare viktig for den samiske befolkningen, men er faktisk interessant i et globalt perspektiv.

Sammen liknet med den vestlige industrialiserte verden og landbrukssamfunnets ressursbruk, har den samiske ressursbruken påvirket landskapet og det biologiske systemet på en indirekte måte.

Sporene av menneskelig tilstedeværelse og bruk av de boreale økosystemene, kan bli betraktet som naturlige og til å være en del av økosystemet, hvis mennesker kan bli betraktet som komponenter av systemet, som for eksempel spor i landskapet etter forflyttede eller trekkende reinsdyr.

Denne situasjonen har ikke alltid vært til en fordel for den samiske befolkningen, spesielt når det har vært snakk om samisk tilstedeværelse og rettigheter til ressurser vi har brukt og på hvilke vi har utviklet vår kultur på gjennom lange tider.

Dr. art. Bård A. Berg, Universitetet i Tromsø:

Den sørsamiske "sijte" i et historisk perspektiv

Temaet for mitt foredrag er som dere ser den sørsamiske "sijte" i et historisk perspektiv. Som dere sikkert forstår motsvarer sijte på sørsamisk det nordsamiske ordet siida, som defineres slik i siste utgave av Norsk Historisk Leksikon (av Lars Ivar Hansen, UiTø):

"Samisk bruksfelleskap, bestående av flere samarbeidende familie- eller husholdsenheter, som utnytter et felles flyttings-, fangst- eller ressursområde. Rekkevidden og det konkrete innholdet av fellesskapet har variert over tid og mellom forskjellige områder, i tråd med kulturell variasjon og forskjelligartet næringsutvikling hos de samiske samfunn".

Siidaen eller sijten er altså ikke noe man kan definere en gang for alle. Sijtens målsetting og organisering vil variere fra område til område og fra periode til periode – samt i forhold til hvilke næringsaktiviteter som er sentrale i området. Innenfor reindriftsforskningen er det vanlig å skille mellom de oppgavene sijten som helhet har, og de oppgavene det enkelte hushold innenfor sijten har. Sijteoppgavene vil angå alle reineierne i sijten, mens husholdsoppgavene bare angår det enkelte hushold. Typiske sijte-oppgaver vil være samling av reinflokken, flytting, gjeting og arbeid med fellesanlegg. Typiske husholdsoppgaver vil være merking av reinen, skilling og slakteuttak.

Mitt foredrag i dag bygger på min doktoravhandling i historie fra 1999: "Mot en korporativ reindrift. Samisk reindrift i Norge i det 20. århundre – eksemplifisert gjennom studier av reindriften på Helgeland". I avhandlingen fulgte jeg tre utvalgte reinbeitedistrikter på Helgeland på personnivå gjennom cirka hundre år, fra omkring 1890 til omkring 1990.

I løpet av disse hundre årene skjedde det grunnleggende endringer i produksjons- og levemåten i reindriften på Helgeland – FRA 1800-tallets subsistensøkonomi med hovedvekt på melking av reinen TIL våre dagers kjøttproduksjon for markedet, støttet av den norske staten gjennom diverse tilskuddsordninger. Hvem er det som har gjennomført disse endringene i produksjons- og levemåte? Reineierne selvsagt - men ikke reieneierne som enkeltindivider, det er reieneierne som kollektiv som har gjennomført de nødvendige endringene. Eller sagt på en annen måte: Det er SIJTEN som har gjennomført endringene.

La oss se litt på det geografiske området der jeg har gjort mine undersøkelser: HELGELAND i Nordland fylke. Det sørsamiske området er på norsk side av grensen området fra Saltfjellet i nord til Engerdal i Hedmark i sør. Helgeland er altså den nordligste delen av sørsameområdet, på dette kartet ser vi at Helgeland er delt inn i 6 reinbeitedistrikter: Nr 18, 19, 20, 21, 22 og 23. Dette kartet er et helt nytt reindriftskart, som jeg nylig har fått oversendt fra Reindriftsforvaltningen. Siden 1990 – sluttåret for min undersøkelse av reindriften på Helgeland – er det foretatt store endringer av grensene for reinbeitedistriktene. Men de nye grensene er stort sett fastsatt i henhold til tradisjonell bruk av områdene, det som først og fremst har skjedd er at sommer- og vinterdistriktene (som tidligere var atskilt) nå er slått sammen til ett og samme distrikt.

De tre reinbeitedistriktene jeg fulgte på mikronivå i min doktoravhandling var Kappfjell, Brurskanken og Toven reinbeitedistrikter, det vil si de indre områdene av dagens reinbeitedistrikter 18 (Kappfjell) og 20 (Brurskanken) og det midtre området av reinbeitedistrikt 21 (Toven). Alle disse distriktene er såkalte kystnære distrikter – dvs at man har brukt og bruker øyene og halvøyene ved kysten som vinterbeiteområder. Den andre typen

reindrift på Helgeland kalles den østlige reindriften, dvs at man har flyttet reinflokkene på vinterbeite til dels langt ned mot Bottenviken i Sverige. Historisk sett har det – naturlig nok - vært de reineierne som hadde sommerbeite nærmest riksgrensen som har flyttet østover om vinteren.

Det er altså de distriktene som på kartet er avmerket med nr 18, 20 og 21 som er mine forskningsområder, og som jeg har fulgt på mikro- eller personnivå gjennom hundre år.

Utviklingen innen de tre reinbeite-distriktene (på både sijte- og husholdsnivå) har skjedd i noe forskjellig takt og på noe forskjellige måter gjennom det 20. århundre. Men det er ikke ULIKHETENE i utviklingen jeg har tenkt å fokusere på i dag – tvert imot, jeg skal fokusere på likhetstrekkene. Hva karakteriserte sijtenes produksjons- og levemåter i 1890-årene, hvordan har utviklingen vært fram mot dagens situasjon – og hvordan ser vi for oss at det kan bli i framtiden? Det finnes mange kursdeltakere her som har like god eller bedre kjennskap enn meg til forholdene andre steder i landet enn

Helgeland. Er mine konklusjoner om Helgeland gyldige også i andre deler av landet, eventuelt også i de andre landene med samisk reindrift, altså Sverige, Finland og Russland? Jeg håper vi kan få en diskusjon om dette i løpet av kurssamlingen.

MODELLER

Med utgangspunkt i mitt kjennskap til utviklingen av reindriften på Helgeland i det 20. århundre har jeg formulert noen modeller, som vi skal se litt på fortsettelsen. Jeg stilte først opp en rekke variabler som kjennetegnet den virkelig tradisjonelle sørsamiske reindrift reindriften, deretter gjorde jeg det samme med den helt moderne reindriften. Her er det viktig å være oppmerksom på at en samfunnsvitenskapelig modell ikke er ment å skulle være en beskrivelse av virkeligheten – modellen skal synliggjøre bestemte trekk ved virkeligheten som vi ønsker å fokusere på.

La oss først se på min modell av tradisjonell sørsamisk reindrift – hva var det som karakteriserte den?

TRADISJONELL SØRSAMISK REINDRIFT

<u>Reindriftsform:</u>	Subsistensproduksjon (melk, kjøtt, skinn m.m.). Subsistens definerer vi som ”det å oppholde livet” eller ”livsunderhold”.
<u>Bolig:</u>	En eller flere torvkåter i de ulike sesongbeitene - forøvrig telt
<u>Klesdrakt:</u>	Samisk klesdrakt i alle sammenhenger
<u>Hvem deltar?</u>	Hele familien deltar i reindriften året rundt
<u>Språk:</u>	Samisk det naturlige dagligspråk (svært dårlige eller ingen kunnskaper i norsk)
<u>Tid-rom-oppfatning:</u>	Tida er i hovedsak integrert med rommet (<u>når</u> er alltid forbundet med <u>hvor</u>), og med gjøremål i forbindelse med reindriften årlige syklus. Ordet ”tid” finnes ikke i det sørsamiske språket som eget begrep.
<u>Forhold til landskapet:</u>	Landskapet reindriften blir drevet i utgjør et reindriftssamisk ”rom”, der alle stedsnavn har relasjon til reindriften - og naturreligionens guddommer tilbes på bestemte steder.
<u>Rett til reindrift:</u>	Urgammel rett til bestemte familieområder, som var arveland fra generasjon til generasjon. Reindriftretten var nært knyttet opp mot naturreligionen. Etter 1720 i mange tilfeller stadfestet gjennom betaling

<u>Interne relasjoner:</u>	av bygselsavgift for bruk av tradisjonelle områder. Ekstremt sterkt indre samhold i sjeten og slekten - giftermål alltid innenfor reindriften. Liten eller ingen mulighet for autonome handlingsorienteringer (innovasjon).
<u>Eksterne relasjoner:</u>	Kontakt med utvalgte personer utenfor reindriften som en nødvendig del av næringsutøvelsen byttehandel på markeder og ellers; en viss kontakt med den norske statsreligionen. <u>Stikkord:</u> SEGREGASJON (lukket samisk rom)

Da har vi fått et bra bilde av den tradisjonelle, sørsamiske reindriften. I fortsettelsen skal vi ta for oss de samme variablene som ovenfor (reindriftsform,

bolig, klesdrakt, språk osv) innenfor en tenkt helt moderne sørsamisk reindrift

MODERNE SØRSAMISK REINDRIFT

<u>Reindriftsform:</u>	Kjøttproduksjon for marked, med omfattende offentlige støtteordninger
<u>Bolig:</u>	Vanlig helårsbolig, med gjeterhytter omkring i de ulike sesongbeitene
<u>Klesdrakt:</u>	Samisk klesdrakt i festlige sammenhenger - forøvrig vanlige norske klær
<u>Hvem deltar?</u>	Husholdets medlemmer har ulike yrker, hvorav reindriften bare er ett
<u>Språk:</u>	Norsk det naturlige dagligspråk (dårlige eller ingen kunnskaper i samisk)
<u>Tid-rom-oppfatning:</u>	Tida er kvantifisert, globalisert - i hovedsak atskilt fra rommet
<u>Forhold til landskapet:</u>	Landskapets beitekapasitet (hvor mange dyr tåler beite?) _det eneste som har betydning
<u>Rett til reindrift:</u>	Tildeles av den norske staten på individuell basis (driftsenhet)
<u>Interne relasjoner:</u>	Arbeidsfellesskap innenfor reinbeitedistriktet; forøvrig er slektens betydning (utenfor kjernefamilien) - og etnisiteten - minimal. Store muligheter for autonome handlingsorienteringer (innovasjon)
<u>Eksterne relasjoner:</u>	Fullt integrert i det norske samfunnet gjennom reindriftslover, reindriftsavtale, deltakelse i norske organisasjoner og institusjoner, opplæring i det norske utdanningssystemet; giftermål uavhengig av etnisitet og næring. <u>Stikkord:</u> INTEGRASJON (åpent samisk rom)

TRE MODELLFASER FOR UTVIKLINGEN AV DEN SØRSAMISKE REINDRIFTEN

Vi skal i fortsettelsen presentere tre modellfaser for utviklingen av den

sørsamiske reindriften. For det første: SUBISTENSREINDRIFTEN – en modell for reindriften i en TENKT sørsamisk fortid, lite påvirket av det norske storsamfunnet. Subsistens oversetter vi som nevnt med ”å oppholde livet” eller

”livsunderhold”. For det andre: MARKEDSREINDRIFTEN – en modell for reindriften i en TENKT overgangsfase, med økende integrasjon i storsamfunnet. Og for det tredje: DEN KORPORATIVE REINDRIFTEN – en modell dels for situasjonen de siste 20 årene, dels for en TENKT framtidig situasjon, der reindriften er lite annet enn en vanlig norsk primærnæring. Korporativisme defineres vanligvis som en slags organisert eller regulert kapitalisme. Privat eiendomsrett gjelder, men ikke markedsliberalisme. Det handler om, slik det står på lysbildet ”næringsvirksomhet regulert gjennom et forhandlingssystem med næringsliv, organisasjoner og myndighetene som parter, i offentlig regi”.

Subsistensreindriften

Når det gjelder modellfase 1 – Subsistensreindriften – produserer

- Sijten = husholdet (oftest). Dette innebærer at sijtene var små, og vanligvis bare besto av en storfamilie (foreldre, barn, besteforeldre).
- Små flokker (100 rein eller mindre)
- Melking av reinen var hovedsiden ved driften – hele familien deltok i driften på forskjellig måte
- Hele familien flyttet med reinen mellom ulike sesongbeiter

I sommerhalvåret mens reinen ble melket lå det i sakens natur at hvert hushold passet og melket sin egen rein. I vinterhalvåret skulle man tro det ville være rasjonelt å slå sammen flokkene til større vinterflokker, men slik forholdene var og er på kysten av Helgeland – der reinen ofte må svømme mellom små øyer og holmer for å utnytte beiten best mulig – er det faktisk mest rasjonelt med små flokker også her.

Hvor lenge varte subsistensreindriften på Helgeland? De to seineste eksempler på melkebruksreindrift vi kjenner til er fra Namdalen og helt nord i Helgeland omkring 1960. Men dette er svært spesielt. I Brurskanken reinbeitedistrikt tok melkingen slutt mellom 1940 og 1950, i

reineierne for subsistens, for eget livsunderhold. Melking av reinen er hovedsiden ved driften, men hele reinen tas i bruk – kjøtt, skinn, absolutt alt som kan nyttegjøres. Alle beslutninger tas av sijten og husholdet, med utgangspunkt i en tradisjonell tenkemåte eller rasjonalitet. Det samiske lokalsamfunnet er tett sammensveiset, dette innebærer at det er små muligheter for autonome (altså selvstendige) handlingsorienteringer eller innovasjon. Kontakten med det norske storsamfunnet begrenses til et absolutt minimum – det er nærmest vanntette skott mellom det samiske og det norske.

Her ser vi noe av det som særlig karakteriserte den sørsamiske sijten under subsistensreindriften:

takt med at pengehusholdningen gradvis tok over. Noen eldre reineiere peker på at

arbeidskrafta i sijtene av ulike grunner ble sterkt redusert i denne perioden, mens andre peker på at behovet for kontante penger gjorde at en overgang til kjøttproduksjon for salg ble nødvendig. Som reineieren Arne Appfjell har uttrykt det: ”En forsto snart at reindriften måtte

følge med i samfunnsutviklingen, for som det nå var kunne reineierne nesten ikke brødfø seg selv. Inntjeningssevnen av reinflokken måtte prioriteres.”

Markedsreindriften

Vi er nå på vei inn i modellfase 2 når det gjelder utviklingen av reindriften på

Helgeland: MARKEDSREINDRIFTEN. Man produserer nå ikke bare for eget livsunderhold, men også for salg – dvs for markedet. Reinen blir ikke lenger melket, produktene er kjøtt og til en viss grad reinskinn. Sijtens og husholdets beslutninger må nå også rettes inn mot markedets behov, det blir nødvendig med en kapitalistisk tenkemåte eller rasjonalitet

- Sijten = flere hushold som samarbeider
- Større flokker
- Kjøttproduksjon for markedet hovedsiden ved driften
- Familien eller husholdet får fast helårsbolig – mennene flytter med reinen til kysten om vinteren

Når begynte markedsreindriften på Helgeland? En annen måte å spørre på kan være denne: På hvilket tidspunkt klarte reieneierne å skape seg et levebrød av reinkjøttproduksjon for markedet? I ett av mine eksempeldistrikter – Kappfjell-distriktet – begynte man svært tidlig med

salg av rein, allerede på 1920-/30-tallet, men da i kombinasjon med annen næringsvirksomhet. Etter andre verdenskrig ble det – i takt med at pengehusholdningen ble innført – vanlig å ta seg lønnsarbeid ved siden av reindriften. 1950-årene var en vanskelig omstillingsperiode for reindriften på Helgeland, der de fleste sijtene også slet med personellmangel. I løpet av 1950-årene ble opparbeidet en solid reindrift i Kappfjell-distriktet, mens reintallet i Brurskanken lå lavt enda på hele 1960-tallet, og ikke kom opp på ønsket nivå før i første halvdel av 1970-tallet. Det samme var tilfelle i Toven reinbeitedistrikt.

- Hovedtrekkene ved markedsreindriften videreføres
- Driften rettes nå også inn mot målrettede støttetiltak, framforhandlet gjennom reindrifftsavtalen
- Viktige beslutninger for driften tas av korporative organer (områdestyrer, reindrifftsstyre)

Vel, dette var min framstilling av utviklingen av reindriften og den reindriftssamiske sijten på Helgeland fram

i tillegg til den tradisjonelle. Når jeg sier at begrepet ”akkulturasjon” karakteriserer forholdet til storsamfunnet, betyr dette rett og slett at avstanden mellom det samiske og det norske stadig minker.

Her ser vi noe av det som særlig karakteriserte den sørsamiske sijten under markedsreindriften:

Den korporative reindriften

Mot slutten av 1970-tallet fikk reindriften i Norge helt nye rammevilkår – man fikk en egen reindrifftsavtale i 1976 og en ny reindrifftslov i 1978. Dermed var forholdene lagt til rette for en ny fase i utviklingen av reindriften i Norge, det jeg har kalt for modellfase 3: Den korporative reindriften.

I tillegg til å produsere kjøtt for eget livsunderhold (subsistens) og markedet planlegger man nå også produksjonen i forhold til tilskudd i henhold til reindrifftsavtalen. Reindrifftsavtalene har premiært visse driftsmåter, for eksempel kalveslakt eller mer generelt flokkstrukturering, og hvis reieneierne velger å ta sine beslutninger om driften i forhold til dette har de kunnet tjene gode penger på det.

Her ser vi noe av det som særlig karakteriserer den sørsamiske sijten under den korporative reindriften:

mot dagens situasjon. Det vil sikkert være mange meninger om hvor riktig beskrivelsen er, og om den også er riktig i

forhold til andre reindriftsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland. Kanskje vi kan få en diskusjon om dette i løpet av

seminaret – eller dere kan tenke over saken i ettertid!

KONKLUSJON - FORSKNING

1. Behov for å skaffe sørsamisk emperisk materiale og analyse
2. Være klar over både muligheter og bakgrunn for forskning. Vi kan ikke løse alt og innsikt foreldes og endres.
3. Behov for å bringe ut forskningsmaterialer og også å se de i en større nasjonal/internasjonalt sammenheng
4. Behov for å skaffe studenter som siden blir kompetansepersoner for det samiske miljøet
5. Behov for samarbeid, knytte kontakter og lage nettverk

Fylkesråd Rolf Knoph: Nordland fylkeskommune

Den nye fylkesplanen for Nordland for perioden 2004 - 2007 innledes med et ønsket framtidsbilde av Nordland. Vi har laget en visjon for Nordland slik vi ønsker at Nordland skal være i 2020. Visjonen er skrevet i nåtid. Jeg vil sitere fra første avsnitt av beskrivelsen av fylket i 2020: "I Nordland er det godt å bo for alle grupper mennesker med ulik alder og ulike livsfaser. Respekt, omsorg og likeverd er grunnpilarer i samfunnsutviklingen, noe som gjør at samfunnet ivaretar likestilling, det flerkulturelle og mennesker med funksjonshemming. Kvinner og menn har reelt sett de samme rettigheter og muligheter, og makt og ansvar er jevnt fordelt mellom kjønnene. Det er satsset bevisst på å øke den flerkulturelle forståelsen, særlig med henblikk på å ivareta det samiske språk og kultur." Det er kanskje et lite poeng at Sameskolen for Midt-Norge her i Hattfjelldal sammen med fire andre barneskoler i fylket har bidratt med illustrasjoner til fylkesplan-dokumentene.

Fylkesplanen inneholder noen gjennomgående perspektiver som

- miljø og bærekraftig utvikling
- mennesker med funksjonshemming
- likestilling
- internasjonalisering, og
- Nordlands samiske befolkning.

Når det gjelder det sistnevnte perspektivet, sier planen noe om at tiltak for å bevare samisk språk og kultur må vies spesiell oppmerksomhet. Samiske spørsmål skal settes på dagsorden i hele den fylkeskommunale virksomheten.

Videre påpekes det i planen at Samerettsutvalgets arbeid vil gi arealforvaltningen i Nordland nye utfordringer. På 1980-tallet en gang vedtok fylkeskommunen en plan for samisk videregående opplæring i Nordland. Denne planen er naturligvis utdatert for lengst, og

vi har lenge hatt til hensikt å utarbeide en ny plan basert på utdanningsreformene på 90-tallet. Av forskjellige grunner har vi ikke kommet i gang med dette arbeidet.

I sommer kom Kvalitetsutvalgets innstilling, og det er bebudet en stortingsmelding til våren bl.a. basert på dette utvalgsarbeidet. Jeg tror vi gjør lurt i å vente på denne stortingsmeldinga og Stortingets behandling av meldinga før vi setter i gang arbeidet med en ny fylkeskommunal plan for opplæring og utdanning basert på samisk språk og kultur. Jeg tar derfor sikte på at arbeidet med planen starter høsten 2004.

Jeg kan ikke gå nærmere inn på hvordan vi skal organisere dette arbeidet, men jeg anser det som sjølsagt at de samiske institusjonene og organisasjonene skal spille en sentral rolle i arbeidet. Arbeidet vil også bli forankret i fylkeskommunens samiske nemnd. Sametinget vedtok 27. november i år "Prinsipper og retningslinjer for videregående opplæring for den samiske befolkningen". Dette vil naturligvis bli et viktig grunnlagsdokument for arbeidet med den fylkeskommunale planen. Jeg regner med at vi vil legge til grunn Sametingets visjon om at "Videregående opplæring for den samiske befolkningen skal styrke og utvikle samisk språk og kultur, gi rom for tradisjonskunnskap og utvikle en trygg samisk identitet hos den enkelte. Opplæringen skal forberede til yrke og samfunnsliv i et flerkulturelt og flerspråklig samfunn, og legge grunnlag for høyere utdanning. Den skal fremme likeverd og likestilling, åndsfrihet og toleranse, samarbeid mellom folkegrupper og over landegrensene og fremme økologisk forståelse og ressursutnyttelse. "Dokumentet fra Sametinget vil være nyttig i å gi struktur og innhold til vår egenplan, som vil måtte inneholde kapitler om

- rettigheter

- struktur og innhold i opplæringa
- ansvarsfordeling og organisering.

Når det gjelder organisering av opplæringa har vi i Nordland fylkeskommune kommet langt i å gi tilbud for ungdom i grissgrendte strøk, bl.a. gjennom bruk av moderne informasjonsteknologi, opplæring i lokale bedrifter og i samarbeid med grunnskolen og kommunene. Jeg tenker da på det såkalte Utkantskoleprosjektet, som er blitt evaluert svært positivt av Høgskolen i Nesna. Sametinget er nok inspirert av våre erfaringer når de blant annet skriver: "Opplæring i distrikter med få samiske elever kan organiseres bl.a. gjennom fleksible og desentraliserte tilbud i lokalt samarbeid med arbeidslivet. Dette må sees i sammenheng med Sametinget og fylkeskommunens ansvar som regionale utviklingsaktører. Samarbeid om videregående opplæring for elever og voksne kan skje med utstrakt bruk av alternative opplæringsformer basert på informasjons- og kommunikasjonsteknologi." Et tidlig eksempel på at vi i Nordland fylkeskommune legger til rette for fleksible opplæringsmodeller, er det prosjektet som ble gjennomført i Tysfjord for noen år sia, som forte flere duodji/duedtie-utøvere fram til svennebrev.

På fylkesrådets siste møte før jul fattet fylkesrådet et vedtak der vi sa at rådet ønsker å prioritere arbeid rettet mot samisk ungdom. Derfor stiller fylkesrådet seg i utgangspunktet bak arbeidet med å etablere en nasjonal informasjonstjeneste for samisk ungdom slik den er skissert i planen for "Samisk informasjonstjeneste for ungdom". "Samisk informasjonstjeneste" er en videreutvikling av dagens lulesamiske netttjeneste til nord- og sørsamisk. Nettsiden vil ha fire hovedsider: Lulesamisk, sørsamisk, nordsamisk og norsk. Vi tar også sikte på å utvikle en samisk Klara Klok - en nettbasert tjeneste for ungdom, hvor de anonymt kan stille spørsmål om bl.a. helse, rusmidler og seksualitet, og få svar fra et

ekspertpanel med bakgrunn og forståelse for samiske forhold. Vi tar sikte på at også Klara Klok kommer i sørsamisk språkdrakt.

Hovedmålet for prosjektet er å "Tilby samisk ungdom informasjon av betydning for utdanning, jobb, kultur og fritid, helse og samfunn, slik at man kan foreta valg ut fra eget språk og egen kulturforståelse. Tjenesten skal styrke språket, kulturen, identiteten og tilhørigheten til samisk ungdom."

Vi har tenkt oss en desentralisert organisering av tjenesten gjennom å involvere de ulike samiskspråklige kompetansemiljøene, der Sijti Jamge i Hattfjelldal er blitt utfordret til å melde sin interesse for å ivareta den sørsamiske delen av prosjektet. Journalistene ved lokalkontorene skal være samisk ungdom som behersker språket godt muntlig og skriftlig. Finansieringen blir naturligvis en stor utfordring for at vi skal kunne lykkes. Vi har sendt søknader til en rekke andre fylkeskommuner, til Sametinget og en rekke departementer og nordiske fond. Vi tenker oss naturligvis at tjenesten på sikt skal kunne bli et tilbud for hele det samiske språkområdet (Sverige, Finland og kanskje til og med Russland).

Som dere forstår - det er ingenting i veien med ambisjonsnivået i Nordland fylkeskommune. Heller ikke når det gjelder ungdoms- og utdanningstiltak for samisk ungdom. Jeg registrerer i fagbladet til den største fagorganisasjonen for pedagoger ("Utdanning" nr 20-2003) at Sameskolen for Midt-Norge her i Hattfjelldal har avansert utstyr for fjernundervisning, og at skolen fjernunderviser i alt 40 elever ved 18 skoler. Kampen om opprettholdelse av denne skolen nådde også Nordland fylkesutvalg og fylkesting, som gav støtte til skolens kamp og fattet vedtak om at skolen måtte opprettholdes. Ved hjelp av moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi som gir

muligheter for å fjemundervise elever hvor de enn måtte befinne seg, bør skolen ha fått tryggere bein å stå på enn tidligere.

Jeg leser i samme tidsskrift at Unesco har klassifisert sørsamisk som utrydningstruet. Det er situasjonen sjøl om Opplæringslova fra 1999 gir alle barn med sørsamisk bakgrunn rett til sørsamisk språkopplæring.

Professor og leder for FN's urbefolkningsforum, Ole Henrik Magga, slår kanskje noe kaldt vann i blodet på oss som er samlet til et seminar om utdanning og forskning innenfor samisk miljø på Helgeland og Vasterbotten, når han til tidsskriftet sier at vi må ha et realistisk forhold til hva skolen kan gjøre for å redde sørsamisk. Skolens oppgave er å utvikle språket. Alene kan skolen ikke redde det sørsamiske språket, hevder Magga. Tospråklighet etableres hjemme og i barnehagen, og innsatsen bør derfor konsentreres der. De sørsamiske foreldrene må gjøre mer og samtidig forvente mer av norske myndigheter, sier Magga, som viser til at språk fornyes gjennom bruk. Det siste kan ingen være uenig i. Som sametingspresidenten gjorde oppmerksom på i sin nyttårstale, er flere fylkeskommuner i forhandlinger med Sametinget om en samarbeidsavtale for det sørsamiske området. De fylkeskommunene

som er i forhandlinger med Sametinget er Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark.

Samarbeidsavtalen, som vi håper skal være klar før sommeren, vil ha som mål å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Ettersom avtalen ikke er ferdigforhandlet, har jeg ikke anledning til å gå i detaljer om innholdet, men jeg tar for gitt at spørsmål rundt opplæring og kompetanse vil ha en sentral plass i avtalen. Vi tar for øvrig også sikte på å få til tilsvarende avtaler vedrørende de nordsamiske og lulesamiske områdene i Nordland fylke. Jeg har store forventninger til at disse samarbeidsavtalene med Sametinget vil utgjøre solide grunnlag for utviklingen av de samiske samfunn i Nordland, og slik være viktige bidrag til en positiv, regional utvikling. De innleggene som jeg hørte sametingspresidenten holde på et seminar om Distriktskommisjonens arbeid i Kristiansand i forrige uke, bestyrker meg i en slik oppfatning. Jeg oppfattet at sametingspresident Nystø og Nordland fylkeskommune har sammenfallende vurderinger av betydningen av å få til en regional utvikling under ledelse og koordinering av et regionalt folkevalgt organ i god og åpen dialog og samarbeid med øvrige aktører.

Lærer Håkan Jonsson: Storuman Folkhögskola

Referentens stikkord :

- Det er mangel på samisk talende lærere
- Det er om lag 1500 samer i Västerbotten
- Kun 150 av disse snakker det samiske språket
- Vi er avhengig av et personlig engasjement
- Vi trenger en samisk pedagogikk
- Hva er samisk pedagogikk ?
- I Västerbotten finnes det ikke et samisk senter
- Vi burde få til et samisk Interregprogram
- Skal alle få lære samisk ?
- Er det et problem at dersom du kan samisk og føler deg som same, så kan du registrere deg som same ?
- Rekruttering er vanskelig

Rådgiver Harald Balto:

FYLKESMANNEN I NORDLAND
Utdanningsavdelingen

Sørsamisk opplæring ved hjemstedskolen

1 - Bakgrunnen for at prosjektet kom i gang

I. Individuell rett til samisk ved hjemstedskolen uansett hvor du bor i landet. Opplæringsloven 6.1 som trådte i kraft 1/8 1999. Sitat: "Utanfor samiske distrikt har samer i grunnskolealder rett til opplæring i samisk. Departementet kan gi forskrifter om alternative former for slik opplæring når opplæringa ikkje kan givast med eigna undervisningspersonale på skolen" Forskrift 7.1 Sitat : "Alternative opplæringstilbud for elever i grunnskolen skal utarbeidast i samarbeid med foreldra"

II. Hvordan skal man kunne gi det tilbudet?

Situasjonen er: Veldig spredt samisk bosetning. Lærermangel. Lærebokmangel

Språksituasjonen – få som kan språket - Ytterst få naturlige språkmiljøer

-Dette fører til at vi får en stor utfordring i å klare å skape samiske språkmiljøer for barn med samisk som andrespråk.

-Hjemmespråket for elever som har samisk som andrespråk er som regel norsk og dermed får ikke barna støtte i bruken av språket.

-For elever som har samisk som første betyr at samisk blir brukt som første hjemme.

III. Det er bare noen få skoler som har eget undervisningspersonale som kan gi samiskopplæring på hjemmeskolen. Derfor må det utvikles alternativ samiskopplæring for disse barn. Den alternative opplæringen har vi kalt for: "Helhetlig opplæring"

Helhetlig opplæring

* IKT-basert opplæring, fjernundervisning

- Egen studio for fjernundervisning. Se brosjyren ”Innredning av videokonferansestudio for fjernundervisning”

-Billedmedia; Undervisning med videokonferanseutstyr

-Pc-basert billedmedia kan erstatte videokonferanseutstyr hvis disse oppfyller kravet til overføringskvalitet av lyd/bilde.

- Nettbasert fjernundervisning; Pc-basert opplæring via intranett, KomSa

-Pr. i dag er det intranettet til KomSa som blir benyttet. Her må vi se om det finnes alternativer som kan være aktuelle slik at alle som har samisk språkopplæring kan være på samme nett.

-Kursing av lærere, elever og foreldre i bruk av KomSa.

- Det må utvikles et system for å få vurdert kvaliteten på fjernundervisningstilbud som gis.

-Organisering ved hjemmeskolene. Klare strukturer for organisering av fjernundervisning. Ansvar for organisering av opplæringen ved den enkelte skole er tillagt rektor i samarbeid med foreldre. Klassestyreren har ansvaret for den enkelte elev i klassen og dermed viktig koordinator for tilrettelegging og organisering av det faglige innholdet.

Kontaktperson/koordinator utpekes på hver hjemmeskole. Assistent som er sammen med elevene. Systemansvarlig i nærheten, lett tilgjengelig. Lærerne/assistenten har god kompetanse og trygghet i bruk av teknisk utstyr. Har vi mulighet for å bygge opp språkmiljøer på hjemmeskolene?

- Temauker, integrering, hospitering, språkbad

Det er her vi har mulighet for å lage språkarenaer for elevene. Viktigheten av at elevene treffer jevnaldrende (fysisk og på nett). Også elever som går på hjemmeskoler med egne lærere bør være med på samlingene.

*Kvalitet på samlingene

* Tilstrebe økt bruk av samisk språk

* Lære opp internatpersonell og andre nøkkelpersonell i å bruke samisk i samvær med elevene

* Lage språkdomener (tid/sted)

* Innrede gode samiske læringsmiljøer

- Ambulerende lærer

* Veileder/rådgiver for hjemmeskolene

* Være tydelig på hva som kreves av hjemmeskolene

* Bedre samordning

* Klar og tydelig informasjon om rettigheter

* Samiskopplæringen må være en del av skolens planlegging og inngå i den. Hele skolesamfunnet involveres i forhold til samisk språk og kultur, slik at dette ikke blir et forhold bare for den enkelte elev.

* Neste skoleårs planer legges allerede om våren

* Planlegging av timer og timeplaner

* Assistentene tilstede/systemansvarlig i nærheten

* Være inspirator og kontaktperson

* God samhandling med klassestyrer/koordinator ved hjemmeskolen

**Hjelpe elever og foreldre til gode rutiner i språkopplæringen

**Periodeundervisning ved hjemmeskolene

**Der det er best tjenlig kan læreren ha periodeundervisning på hjemmeskolen eller at elevene kommer til ressurskolen og får periodeundervisning

**Det kan også være nødvendig å gi periodeundervisning til enkelte elever der fjernundervisning ikke fungerer. Dette kan gjøres over en viss tidsperiode, og så kan man prøve å gå over til fjernundervisning.

**Være med å organisere og gjennomføre hospiteringssamlinger

**Fjernundervisningslærer kjenner elevene og vet hvilket språknivå de er på. Det er derfor en trygghet for elevene å komme til noen de kjenner

**Rutiner for at ukeplanene er med når integreringselevne skal på samling

Økonomi og finansiering

*Finansiering av opplæringen. Klare retningslinjer som viser hva midlene skal dekke

- Undervisningstimer
- Integrering/hospitering
- Reiser elever
- Opphold for elever
- Ambulerende lærer

* Finansiering av utstyr og lokaliteter på hjemmeskolene og ressurskolene

* Sentrale retningslinjer/anbefalinger for i hvilken kvalitet/prisklasse utstyret skal være

Kompetanse og kompetansespredning

* Mangel på ressurspersoner på alle nivåer.

* Spesielt merkes det at det er stor mangel på språklærere.

* Assistenten på hjemmeskolene med noe samisk kunnskap. Få skoler som setter inn assistenter.

* Viktigheten av god kommunikasjon og positivt samarbeid mellom skolene

* Ulike forutsetninger innen skoleverket og foreldrenes språkbruk og språkkunnskaper:

* Foreldrenes forventninger – Læreplan - hva velger foreldrene for sine barn; samisk

* Hvordan få elevene til å samarbeide med læreren og med hverandre på nettet?

* Teori om IKT-basert fleksibel læring.

* Andre pedagogiske tilnærminger til fjernundervisning for å bedre det muntlige språkbruk, for eksempel ”kommunikativmetode”

For at vi skal oppnå framgang i sørsamisk språkopplæring må vi begynne så tidlig som mulig med språkstimulering. Da er det

som 1. språk, samisk som 2. språk eller samisk språk og kultur.

* Bruken språket i heimemiljøet.

* Elevenes språkkunnskaper – stor forskjell på språkkunnskapene i samme aldersgruppe.

* Hjemstedskolene - engasjement, lokaliteter, utstyr, evne til samordnet planlegging.

Videre satsing

* Designe fjernundervisningstime og prøve ut med hverandre (idéverksted). Utnytte hverandres kompetanse og erfaringer.

* Opplæring i planlegging av fjernundervisning(idéverksted)

* Teknisk opplæring for fjernundervisnings- lærere

* En studiereise er en av de store ønskemål etter denne lærersamlingen. Trenger å se hvordan andre gjør det. Inspirasjons- og motivasjonsskapende.

* Erfaringer om problemområder de kan møte i rollen som nettpedagoger.

* Hvilke områder eller tema vil være ønskelig å ta med for elevene?

viktig at det opprettes samiske barnehager eller barnehager med samisk tilbud. Videre er det viktig at videregående tilbudet er klar når disse barna går ut av grunnskolen.

Det samme vil gjelde høyere utdanning.

Høgskolene som har ansvaret for studietilbudene må lage mer langsiktige studie rekker, slik at studentene har en mulighet for å lage planer for sine studier for flere år.

Prorektor Hanne Davidsen , Høgskolen i Nesna :

Referentens stikkord

- Høgskolen i Nesna har tidligere gitt studietilbud i sør-samisk språk og i sør-samisk kultur og historie
- Høgskolen i Nesna ønsker å være en høgscole også for den samiske befolkning på Helgeland
- Høgskolen i Nesna har stor erfaring med fleksible og desentraliserte studier
- Høgskolen i Nesna ønsker å samarbeide med andre høgscole/universitet for å få til studier som ønskes.
- Høgskolen i Nesna er spent på konklusjonene av dette seminaret. Høgskolen vil bidra der vi kan

KONKLUSJON – UTDANNING

v/ Sølvi Andersen :

Det døde blikket ,det ukyndig blikket...(G. Dunfjeld).

- Vi nærmer oss 6.februar , og igjen opplever vi en del av hverdagen i den norske skole. Manglende opplæring av lærere i samisk historie og kultur, svekker grunnskoleelevers innsikt i samisk kultur og historie. Opplæring i samiske emner bør bli en obligatorisk del av lærerutdanningen. Her kan vi bla. hjelpe til. Skal det norske samfunnet se og forstå det samiske samfunnet, må det en betydelig opplæring til. Norske grunnskoleelever for som regel opplæring om nordsamer og nordsamiske forhold.
- Hvor ble det av samene på Helgeland ? Vi må kunne tilføre utdanningstilbud/ jobber på alle nivå for å beholde vår samiske ungdom.
- Forum for sørsamisk utdanning har et praktisk siktemål : vi må avgrense og avklare ansvar og muligheter ; sette i gang

kompetansebyggende kurs og utdanningsløp.

- Sette krav til bedre og større muligheter til samisk opplæring i videregående skole.
- Fagopplæring i reindrift : svært viktig å få denne i gang. Positivt med besøk av Inger A. Smuk og rep. fra Vefsn Landbruksskole avd. Hattfjelldal.
- sørsamisk yrkesrettleder : gi råd til ungdom om hvilke muligheter som finnes/ kan skapes, se inn i framtida, koordinere hva som er mulig , hjelpe til med søknader osv.
- Svært positivt med Saminourra! Vi må oppfordre ungdommen til bruk av denne tjenesten
- Nettverksbygging er viktig; skape møtesteder (elektroniske og fysiske), seminarer og samlinger ved Sijti Jarng / Sameskolen
- Konferansen har vært viktig. Sørsamisk forum bør avholde en årlig konferanse med forskning /utdanning i Hattfjelldal som tema. Det har framkommet mange ønsker og tilbakemeldinger om fagområder å ta fatt i .
- Stor takk til alle frammøtte, og en spesiell takk til alle som har stått på for å få konferansen gjennomført.

Et innspill vi ønsker diskutert:

Sameskolen for Midt-Norge

8691 Hattfjelldal

Tel: 75 18 50 60 Fax: 75 18 50 61

E-post: sameh@online.no

Billedtelefon: 75 18 56 04

Gaske-Nørjen Saemienskovle

25.08.2003

Forum for sørsamisk utdanning - notat.

Behov og ønsker for utdanning i det sørsamiske samfunnet på Helgeland:

- 1) Koordinere utdanningsløp (koordinator?): SAMTAK-modellen
- 2) strukturere videregående opplæring :
 - i. generell studiekompetanse med vekt på sørsamisk emner
 - ii. fagbrev i reindrift, duoddji, naturforvaltning og lignende.
 - iii. språk
 - iiii. kulturelle emner
- 3) strukturere høyere utdanning (høyskoler/universitet):

Mål : verdiskapning i og av det sørsamiske samfunnet.

 - i. fleksible løsninger tilpasset behov, ønsker og muligheter. Tilpasses bosetning, næringsutøvelser osv.
- 4) Ønskemål fra HiNe :
 - Pedagogiske emner :
 - i. læremiddelutvikling
 - ii. fjernundervisning
 - iii. moduler innen allmenn- og førskoleutdanning; gjøre kulturbærere i stand til å undervise etter fagplaner og lignende.
 - iv. faglærerutdanning i samiske emner.
 - v. språk
 - vi. tospråklighetspedagogikk
 - vii. historie
 - journalistutdanning
 - reindrift
 - duoddji
 - helsefag
- 5) Studieveileder innen det sørsamiske området.
- 6) Øke samarbeidet mellom samiske institusjoner og skolene på Helgeland (Samisk videregående skole og Sami Allaskuvla).

Deltakerliste

INNLEDERE/ORDSTYRERE/PANEL

1.	Berntsen, Knut	Høgskolen i Nesna
2.	Nystad, Ragnhild	Sametinget, visepresident
3.	Meisfjord, Arna	Høgskolen i Nesna
4.	Hansen, Lars Juvik	Fung. fylkeskultursjef
5.	Jürgensen, Ada	Åarjelhsaemien Teatere
6.	Lundmark, Steffan	DAUM Umeå
7.	Bang, Stig	Forfatter
8.	Jernsletten, Jorunn	Universitetet i Tromsø
9.	Sköld, Peter	Universitetet i Umeå
10.	Larsen, Ove	Høgskolen i Nesna
11.	Berg, Bård A.	Universitetet i Tromsø
12.	Dunfjeld, Sigbjørn	Høgskolen i Nord Trøndelag
13.	Lorås, Jostein	Høgskolen i Nesna
14.	Jonsson, Håkan	Storumans Folkhögskola
15.	Knopf, Rolf	Nordland Fylkeskommune
16.	Balto, Harald	Fylkesmannen i Nordland
17.	Dauidsen, Hanne	Høgskolen i Nesna
18.	Øksendal, Kjell	Mosjøen videregående skole
19.	Dunfjeld, Maja	Samisk høgskole
20.	Smuk, Inger Anita	NRL
21.	Andersen Sølvi	Gaske -Nørjen Saemienskovle
22.	Kappfjell, Odd	Sijti Jarnge

DELTAKERE

23.	Nymo, Randi	Høgskolen i Narvik
24.	Evjen, Bjørg	Universitetet i Tromsø
25.	Bjerkli, Bjørn	Universitetet i Tromsø
26.	Fjellheim, Sverre	Snåsa
27.	Severinsen, Anne	Mosjøen
28.	Kalstad, Johan Klemet	Nordisk Samisk Institutt
29.	Utsi, Gun Margret	NRF
30.	Kappfjell, Berit	Vefsn landbruksskolen avd. Hattfjelldal
31.	Sjelmo, Janne	Fylkestinget, Nordland
32.	Langseth, Jørn	Hemnes
33.	Langseth, Anne Grete	Hemnes
34.	Nikolaisen, Kjell	Sømna
35.	Johansen, Kevin	Opplæringsavdelingen, Kautokeino
36.	Vesterbukt, Anne Lise	Hattfjelldal
37.	Ween, Gro	Universitetet i Oslo
38.	Jønsson, Sten E.	Namsos
39.	Larsen, Lennart	Majavatn
40.	Kappfjell, Mads	Namsskogan
41.	Hoff, Laila	Vefsn landbruksskolen avd. Hattfjelldal
42.	Buitink, Jaap	Vefsn landbruksskolen
43.	Israelsson, Per Martin	Sametinget, Sverige
44.	Bohman, Nils	Hattfjelldal
45.	Stångberg, Sigrid	Sametinget, Sverige
46.	Dunfjeld, Grethe	Snåsa
47.	Hermanstrand, Håkon	Kolvereid
48.	Jåma, Maja M.	Sametinget, Snåsa
49.	Persson, Sig-Britt	Sametinget, Snåsa
50.	Hansen, Lars Ivar	Universitetet i Tromsø
51.	Kappfjell, Maja	Fylkesmannen i Nordland, Utdanningsavd.
52.	Kappfjell, Harry	Majavatn
53.	Fjällström, Elna W.	Dikanäs
54.	Almás, Asgeir	Hattfjelldal kommune
55.	Persson, Ristin	Sameradioen, Snåsa

56.	Lundström, Kjell-Åke	Sijti Jarnge
57.	Børgefjell, Torbjørn	Sijti Jarnge
58.	Tjønnå, Alf	Sijti Jarnge
59.	Aasen, Sonja	Sijti Jarnge
60.	Østby, Kirsten	Infonourra
61.	Nilsson, Eva-Britt	Universitetet i Umeå
62.	Landvik, Tordis	Høgskolen i Nesna
63.	Davidson, Bjørn Erik	Hattfjelldal kommune
64.	Granefjell, Gunhild	Hattfjelldal
65.	Granmo, Hilmar	Rana kommune
66.	Pedersen, Hans	Vefsn museum
67.	Brandsfjell, Nora	Snåsa
68.	Haga, Arna	Snåsa
69.	Granefjell, Laila	Hattfjelldal
70.	Utsi, Sanne Nilsdatter	Trofors
71.	Kvittfjell, Roy	Gaske -Nørjen Saemienskovle
72.	Brustad, Tove	Gaske -Nørjen Saemienskovle
73.	Rustad, Else	Gaske -Nørjen Saemienskovle
74.	Kappfjell, Eli	Gaske -Nørjen Saemienskovle
75.	Kappfjell, Betty	Gaske -Nørjen Saemienskovle
76.	Stenfjell, Aina D.	Gaske -Nørjen Saemienskovle
77.	Berglund, Charlotta	Gaske -Nørjen Saemienskovle
78.	Bergli, Ingunn	Gaske -Nørjen Saemienskovle
79.	Krutådal, Unni	Gaske -Nørjen Saemienskovle
80.	Kappfjell, Tom	Gærja Sijti Jarngeste
81.	Jansson, Mikael	Skellefteå Sameforening
82.	Steen, Tormod	Rana Museum
83.	Kappfjell, Anna	Majavatn
84.	Kappfjell, Marit	Majavatn
85.	Kappfjell, Karin	Trofors
86.	Omnia, Per Johannes	Joesjö
87.	Haugen, Anne M.	Grong videregående skole
88.	Kappfjell, Nils Johan	Trofors
89.	Kappfjell, Stig Anders	Majavatn
90.	Louise Fountain	Hattfjelldal

Fredrikke – Organ for FoU-publikasjoner – Høgskolen i Nesna

Fredrikke er en skriftserie for mindre omfangsrige rapporter, artikler o.a som produseres blant personalet ved Høgskolen i Nesna. Skriftserien er også åpen for arbeider fra høgskolens øvingslærere og studenter.

Hovedmålet for skriftserien er ekstern publisering av Høgskolen i Nesnas FoU-virksomhet. Høgskolen har ikke redaksjonelt ansvar for det faglige innholdet.

Redaksjon

Hovedbibliotekar

Trykk

Høgskolen i Nesna

Omslag

Grafisk design: Agnieszka B. Jarvoll

Trykk: Offset Nord, Bodø

Opplag

Etter behov

Adresse

Høgskolen i Nesna

8701 NESNA

Tlf.: 75 05 78 00 (sentralbord)

Fax: 75 05 79 00

E-postmottak: ninfo@hinesna.no

Oversikt utgivelser Fredrikke

Hefter kan bestilles hos Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna, telefon 75 05 78 00

Bestilling via Internett: http://www.hinesna.no/bibliotek/skjema/bestilling_skriftserier/best_skjema2.htm

Nr.	Tittel/forfatter/utgitt	Pris
<u>2004/5</u>	Behov for kompetanseheving innenfor reiselivsnæringa på Hølgeland / Knut Berntsen og Ole Johan Ulriksen	35,-
<u>2004/4</u>	Evaluering av databasert undervisning av 3Bi ved Sandnessjøen videregående skole / Johannes Tveita	20,-
<u>2004/3</u>	Skolens verdigrunnlag i et rawlsiansk perspektiv / Ole Henrik Borchgrevink Hansen	25,-
<u>2004/2</u>	Multiplikasjon i småskole og på mellomtrinnet / Bente Solbakken (red.)	45,-
<u>2004/1</u>	Humanistisk eklektisme i spesialpedagogisk rådgivning / Oddbjørn Knutsen	45,-
<u>2003/9</u>	RedBull NonStop 2002 : utveckling av et web-baserat resultatrapporteringsystem för en 24 timmars mountainbike tävling / Peter Östbergh	50,-
<u>2003/8</u>	"Kan du tenke deg å jobbe for Høgskolen i Bodø" : om Høgskolen i Nesnas etablering av informatikkutdanning i Mo i Rana / Geir Borkvik	25,-
<u>2003/7</u>	Lærerutdannere i praksisfeltet : hospitering i barnehage og grunnskole / Oddbjørn Knutsen (red.)	55,-
<u>2003/6</u>	Teori og praksis i lærerutdanning / Hallstein Hegerholm	50,-
<u>2003/5</u>	Nye perspektiver på undervisning og læring : nødvendige forskende aksjoner med mål om bidrag av utvidet innhold i lærerutdanningen / Jan Birger Johansen	30,-
<u>2003/4</u>	"Se tennene!" : barnetegning – en skatt og et slags spor / Nina Scott Frisch	35,-
<u>2003/3</u>	Responsgrupper : en studie av elevrespons og gruppekultur - norsk i 10.klasse våren 2003 Korgen sentralskole / Harald Nilsen	80,-
<u>2003/2</u>	Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv / Ingvill Dahl	40,-
<u>2003/1</u>	"Det handler om å lykkes i å omgås andre" : evalueringsrapport fra et utviklingsprosjekt om atferdsvansker, pedagogisk ledelse og sosial kompetanse i barnehager og skoler i Rana, Hemnes og Nesna kommuner i perioden 1999-2002 / Per Amundsen	80,-
<u>2002/1</u>	Augustins rolle i Albert Camus' Pesten / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/6</u>	Etniske minoritetsrettigheter og det liberale nøytralitetsidealet / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/4</u>	Evaluering av prosjekt "Skolen som grendesentrum" / Anita Berg-Olsen og Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2001/3</u>	Fra Akropolis til Epidaurus / Tor-Helge Allern	40,-
<u>2001/2</u>	Hvordan organisere læreprosessen i høyere utdanning? / Erik Bratland	45,-
<u>2001/1</u>	Mjøs-utvalget og Høgskolen i Nesna : perspektiver og strategiske veivalg / Erik Bratland	30,-
<u>2000/11</u>	Implementering av LU98 / Knut Knutsen	120,-

<u>2000/9</u>	Moralsk ansvar, usikkerhet og fremtidige generasjoner / Kristian Skagen Ekeli	40,-
<u>2000/8</u>	Er dagens utdanningsforskning basert på behavioristisk tenkning? : drøfting av TIMSS' læreplanmodell fra et matematikdidaktisk synspunkt / Eli Haug	90,-
<u>2000/7</u>	Sosiale bevegelser og modernisering : den kommunikative utfordring / Erik Bratland	50,-
<u>2000/6</u>	Fådeltskolen - "Mål og Mé" / Erling Gården og Gude Mathisen	60,-
<u>2000/4</u>	Bidrar media til en ironisk pseudo-offentlighet eller til en revitalisering av offentligheten? / Erik Bratland	40,-
<u>2000/3</u>	FoU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1998 / Hanne Davidsen, Tor Dybo og Tom Klepaker	35,-
<u>2000/2</u>	Maleren Hans Johan Fredrik Berg / Ann Falahat og Svein Laumann	150,-
<u>2000/1</u>	TIMSS-undersøkelsen i et likestillingsperspektiv : refleksjoner rundt dagens utdanningssektor og visjoner om fremtiden / Eli Haug.	30,-
<u>1999/2</u>	Kjønn og interesse for IT i videregående skole / Geir Borkvik og Bjørn Holstad	20,-
<u>1999/1</u>	Fortellingens mange muligheter : fortellingsdidaktikk med analyseeksempel / Inga Marie Haddal Holten og Helge Ridderstrøm.	70,-